

מהדורת קרן טליל מרבה

שנה י' (תשפ"ו)

אוצר פניני גאוני הדורות והחסידות

• בשלה •

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש
מכוונים ומדוממים בכתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

זהר המבואר

הכתר והמכור

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מיסדות "אור מאיר ושמחה" טדי"ה
ע"ש כ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זצ"ל

יד | בשדוכים גלה
ביותר ישועת ה'
מילתא חדת"א

יב | כוחם של צדיקים
נצחין אורה חסידו לפרשת השבוע
ספיר ויהלום

ב | הטעם שחרפואה
היא ע"י סמי מרפא
איצר פניני החסידות

העלונים: ספיר ויהלום • מילתא חדתא • ובחרת בחיים • אביר יעקב • מכתלי בית הרץ • שו"ת כהלכה • בעל העקידה

קהלת משה | עבודת האדם כגרעין הצומח רק אחרי הרקבון ה
רב טוב | זריחה לצורך עליה ה
אהלי יעקב | כמו העץ גם האדם נברא לעשות פרות טובים ה
שפתי צדיק | כל קיים מצוה ומעשה טוב הוא נטיעה בעולם העליון ה
בתם פז | הלמוד מתוצאת השקאת האילן ו
לקוטי מוהר"ן | האמונה היא הקרקע שמצמיחה את דרגות האדם ומעלותיו ו
אגרות קדש | הוראות ולמודים מהאילן לחיי היום יום ו
כתב סופר | חזרת הערב רב למצרים ו
הרי בשמים | סיעו של יוסף עצמו למצא את ארונו ז
יצחק בנו | ה' למד את משה להשיב על טענת המקטרג ז
יד משה | ישראל ידעו כיצד לומר את השירה על פי העוללים והיונקים ז
דברי יוסף - לקט יוסף | גאלת ישראל בזכות התורה שהיו עתידין לקבל ז
ויאמרו שאל | אפן טביעת המצרים בים ז
לקוטי מהר"ם שיק | נסיון ישראל האם יטעמו כמון כל הטעמים שהיו רוצים ח
דברי שיר | לקיטת ישראל לחם משנה מעצמם בלא ידיעתם וכונתם ח
קול אליהו | מסירת נקודות הפסוקים באזני יהושע ח
חזקוני | גזרת מלך שלא יסריח ח
באר בשדה | נס מועט המחזיק את המרבה ח
מקרא מפרש | אכילת סעודת מלכה מעמר של ערב שבת ט
מעשי צדיקים י
ספיר ויהלום | הארה חסידית מן הפרשה יב

פתוחי חותם | בחמשים שערי קדשה נגאלו ונצלו מחמשים שערי טמאה א
מבשר טוב | מה שמחזיקים עצמם בזמני יאוש חשוב כתפלה א
דברי בינה | תכלית האמונה שאף בנפשה ידמה לו חיותו כנס א
מנוחת זקב | כאשר מת השר של מצרים הוסר המסך וראו את היד הגדולה ב
קדשות לוי | גם המעשים הטובים שמעוררים את המדות העליונות הם ממנו ב
יתברר ב
מחשף הלבן | בעלית ניצוצות הקדשה מהקלפות אצי השם שלם ב
צמח ה' לצבי | הטעם שהרפואה היא על ידי סמי מרפא ב
חיים וחסד | גוף האדם - ללא שיקרבנו אל הבורא יתברר - אינו כלום ג
תורה אור | הטעם שלא ירד המן בשבת ג
באר משה | כשהתפלה מתוך פנימיות נקדת הלב בודאי היא פועלת ג
ארון עדות | להלחם עם היצר קדם התורה והתפלה ד
גנזי ישראל | הכל תלוי בטיב הגרעין הנזרע ד
דברי אביב | התמדת העבודה והתלהבות בכל עת | למוד מיעוד הפרות לתענוג ד
שומר אמונים | כל עלה הנופל מן האילן הוא בהשגחה פרטית ד
שמש ומגן | רק כאשר מקשר לשורשו עושה פרות ד
שפת אמת | האדם עץ השדה - לבטל כל דבר לשורשו ד
נתיבות שלום | בזמננו השיבות הם אילן החיים ואין להתנתק מהן ד
באורו של חמה | פרות האילן רמז לבנים ד
מלכות שלמה | חזק מהאילן שאין רואים מייד את פרות העבודה54ה
לקוטי מוהר"ן | למוד נשגב מאילן שעליו גדלים במשך מאה שנים ולבסוף יורה כמו תותח ה

בס"ד

קו מענה הלכה

02-803-9999

או במייל: rav@abiryaakov.com

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

מחבירים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישראל

מתחילים
את היום!

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

ישראל למייל האישי

פרשת בשלח

וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים

(יג יח)

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זי"ע"א

בחמשים שערי קדשה נגאלו ונצלו
מחמשים שערי טמאה

אפשר לרמוז על תבת וּחֲמִשִּׁים, דידוע ד'ישראל הגיעו במצרים למ"ט שערי טמאה, ואלמלי היו נכנסים אפלו מעט בשער החמשים של טמאה, היו נטמעים שם ולא יצאו משם לעולם, ולפיכך קרא צוח ואמר (יב לט) 'ולא יכלו להתמקמה', מטעם שלא יכנסו בשער החמשים של טמאה, וכן 'פי בחפזון יצאת מארץ מצרים' (דברים טו ג), והכל כדי שלא יכנסו בשער החמשים של טמאה וישתקעו שם, חס ושלום.

והקדוש ברוך הוא ברב רחמי וחסדיו הופיע עליהם באור שער החמשים של הקדשה ובו הוציאם, והפך להם החשך לאור, במקום טמאה הדיבקים בקדשה ובטהרה. וזהו וּחֲמִשִּׁים קרי בה 'וחמשים', ודרשין לה שתי פעמים, דהיינו, כיון שהגיעו לשער החמשים של הטמאה תכף ומיד עלו בני ישראל כדי שלא ישתקעו. ועוד קרי בה שער החמשים של הקדשה, בו עלו בני ישראל:

אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה'

(יד יג)

מבשר טוב

רבי בן ציון מביאלא זי"ע"א

מה שמחזיקים עצמם בזמני יאוש חסוב
כתפלה

בדורנו שנמצאים בגלות, ועם כל זה מקימים המצות, ואף המעשים הגשמיים עושים לשם שמים, על פי התורה, אזי אין אנו צריכים לתפלה, וקל וחומר מה שתפלות ישראל פועלים בזמנים הללו, שהרי בלי תפלה היו נענים, רק שיחזיקו מעמד במצבים קשים.

וכמו שפרש בספר הקדש דברי ישראל בשם אביו הרב הקדוש רבי שמואל אליהו מזוואלין, בנו של רבי יחזקאל מקוזמיר זצוקללה"ה, לבאר הפסוק 'ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו'

את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום'.

שכשישראל נמצאים בצרה ובדייטסה התחננה, אזי אין צריכים אפלו לתפלה, כיון שאז כל מעשה שלהם חשוב מאד בשמים, ואין נדרש מהם אלא 'התיצבו', שיחזיקו מעמד כנגד היצר הרע בזמנים הקשים, ולא לפל ולהתנאש, וזה חשוב כמו תפלה, ועל ידי 'התיצבו' זוכים ל'וראו את ישועת ה''. וכן כתב האור החיים הקדוש.

ובאור דברי קדשו, שעל ידי שבגני ישראל מחזיקים מעמד בבחינת 'התיצבו', בעמק השפלות והצרות, גם בזמנים שאין נראה פתח להצלחה, ואף על פי כן מחזיקים מעמד ואינם נופלים, וזה שהם בחינת 'התיצבו', במצב הנ"ל, הוא גורם יסודי להצלחתם על ידי הקדוש ברוך הוא. מכיון שקשה מאד להחזיק מעמד בחינת 'התיצבו' בזמן יאוש גמור בכל הבחינות ויסורים רחמנא לצלן השם ישמר ויצייל.

וזה גופא תפלה נוראה שפועלת נפלאות להצלחה שלא בדרך הטבע, כמו שהיה ביציאת מצרים, וזוכים בכל הענינים שלהם ברוחניות ובגשמיות מאוצר מתנת חנם. וזוכים באמור מאוצר הגדול של מתנת חנם, שנמצאים במצב וייתצבו במצבים הנ"ל (סגולת התשובה בדורות האחרונים

- שובבי"ם מאמר פתיחה):

בצפיה ואמונה שיכול השם יתברך להושיענו - בזה לבד מזמין עליו את הישועה

ויסוד נוסף נלמד בעמק היריעה של פתח של בני ישראל, להושיע ולצאת אף ממצבים שעל פי דרך הטבע אין מהם תקומה, והוא מה שאמר משה לישראל בעת קריעת הים אל תיראו וכו' התיצבו וראו את ישועת ה'. ה' ילחם לכם ואתם תחרשו.

ונראה שבזה הורה השם יתברך לבני ישראל את הדרך מה יעשו בעת כזו שמציאים הם לגמרי על פי דרך הטבע ואינם רואים שום זיק של תקווה, וזו היתה הוראת השם יתברך לבני ישראל ביד משה:

ואתם תחרשו, היינו שאינם צריכים לעשות מאומה, אלא רק התיצבו וראו את ישועת ה'. שבעת כזו צריך להתניב בקומה זקופה ולהאמין שהשם יתברך יכול להוציא

מכל מצב שהוא, ואף מהמצבים הגרועים ביותר, לתשועת עולם, ובכך שמאמין ואינו נופל ליאוש בזה עצמו ממשיך עליו את הישועה.

וזה היה צווי השם יתברך ה' ילחם לכם ואתם תחרשו, וכמבאר באור החיים הקדוש על אתר, ענין זה של 'תחרשו' הוא אף מתפלה שצוה עליהם שלא לתפללו, ובאור עמק המכין בזה, שלעתים עומד האדם במצב מיאש, שאז צריך רק לשא את עיניו למרום ולעמד בחזקה ולהאמין שבידי השם יתברך לחלצו ממצר ולהושיעו לגאלת עולם.

ואז אל לו להתפלל, שכן כשמתפלל תולה את בטחונו וישועתו בתפלתו, אף במצב שהוא מיאש מכל ונעמד ומתיצב ומביט כלפי מעלה ומאמין באמונה שלמה שהשם יתברך יכול ברגע אחד להושיעו תשועת עולמים, בזה יזכה להושע מכל אויביו ולהצליח לצאת מעמק הבכא לפדות וגאלה, שכן זהו שרשם של בני ישראל שיכולים לצאת ברגע אחד מאפלה לאור גדול (ויגבה לבו בדרכי ה').

ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה וגו', ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים (יד

כב-כט)

דברי בינה

רבי יצחק יעקב מביאלא זי"ע"א

תכלית האמונה שאף ביבשה ידמה לו
חיותו כנס

וזה הענין מה שמקדם פתיב ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה, ואחר כך פתיב ויבני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים. פי על ידי שזכו ישראל לבח הדעת האמתי הנה, שאפלו כשהוא עומד 'ביבשה', שהוא מקום בטיח לעניני האדם, אף על פי כן ידעו בנפשם האמת, שאין שום דרך הטבע לחיות בזה העולם רגע אחד מבליעדי כחותיו יתברך וחסדיו הגדולים עם ברואיו, והוא שזה בעיניו כאלו עומד 'בתוך הים', שבודאי על פי טבע העולם אין יכול לחיות רגע אחד מבליעדי כחו יתברך.

ובכחינת הדעת הנה הלכו ישראל אל תוך הים, במסירת נפשם להשם יתברך, איך שיהיה רצונו יתברך, אם לחיות ואם וכו', מאחר שידעו באמת שגם ביבשה

ה' איש מלחמה ה' שמו (טו ג)

מחטף הלבו

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

בעלית ניצוצות הקדשה מהקלפות אזי
השם שלם

אפשר לרמוז דשלמות שם הוי"ה ברוף
הוא הוא תלוי בהעלאת הניצוצות
של הקדשה מתוך הקלפות וישובו למקומם
מקום הקדש, וכמו שאמר רבותינו זכרונם
לברכה (תנחומא כי תצא יא) אין השם שלם
ואין הפסא שלם עד שימחה זכרו של
עמלק.

והטעם, מפני ניצוצות הקדשה ששקועים
בו, וכשימחה זכרו של עמלק
אז יעלה הניצוצות של הקדשה ששקועים
שם ויהיה השם שלם. וזה הדבר ארע
במצרים, שעשה בהם הקדוש ברוף הוא
מלחמה והעלה ניצוצות הקדשה משם, ואז
היה שמו שלם:

וזה שאמר ה' איש מלחמה, דהינו
עכשיו שעשה הקדוש ברוף הוא
מלחמה במצרים ובאלהיהם והעלה ניצוצות
הקדשה מעמקי הקלפות, השתא נקרא ה'
שמו, דהוי השם שלם. והנה ה' איש
מלחמה ה' שמו סופי תבות גימטריא
ש"ך עם הכולל, לרמוז על ש"ך ניצוצות
המתבררים:

**כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים
עליך כי אני ה' רפאך** (טו טו)

צמח ה' לצבי

רבי צבי הירש מנדבורנא זיע"א

הטעם שהרפואה היא על ידי סמי מרפא

כל המחלה אשר שמתי במצרים כו' כי
אני ה' רפאך. על דרך שאומרים
'בורא רפואות' (תפילת יוצר), ובאמת לא היה
צריך אדם לרפואות סמים וכיוצא, כי
הדבקות בהשם תברך שהוא מקור החיות
וחי החיים - זה עקר הרפואה, שאינו בא
לעולם לידי חלי כלל, רק על ידי שהגוף
מלבש בהתקמא בא לידי חלי.

ואחר שבא לידה, אם היה הרפואה על
ידי השם תברך בעצמו שיעלהו
למקור החיים, היה מתבטל הגוף המלבש
בהתקמא ההוא שלא היה יכול לסבל כח
אור קדשת החיים, וכמו שכתבתי על פסוק
'כי ביום הכתי כל בכור כו' הקדשתי אתם
לי' (במדבר ח יז).

ולכן ברא השם תברך רפואת סמים,
וגם מרפא על ידי מלאכים הממנים

הטובים מעוררים רחמים ורב טוב ושפע
וברכה לכל העולמות מהשם תברך, וזה
הוא רצונו שעל ידי מעשינו הטובים יהיה
נמשך טובו תברך לכל העולמות.

אך להבין, דהא מה שאנו עושים רצון
תברך, גם כן הכל מאתו תברך,
כמו שאמר חז"ל (סוכה נב: קידושין ל:)
אלמלא הקדוש ברוף הוא עוזרו אין יכול לעמד
נגד הוצר הרע, ואם כן הכל הוא ממנו
תברך, מה שאנו יכולים לעשות רצונו
תברך ולהמשיך טובו הוא הכל ממנו
תברך, ואם כן מה הוא זה שרוצה השם
תברך שאנחנו במעשינו הטובים נמשיך
שפע וטובו תברך שיהיה על ידי מעשינו,
הלא הכל הוא ממנו תברך, והוא תברך
העוזר לנו לעשות רצונו ולהמשיך טובו
תברך על כל העולמות, והוא תברך הוא
המיטיב והכל ממנו.

נחת רוח לפניו שהתעוררות המדות
תקרא על שם ישראל אף שהכל ממנו

אך זה היה מרגלא בפומא דמורי ורבי
הצדיק מורנו דב בער נשמתו עין
להבין זה, שהוא למשל כמו אב שמנסה
את בנו ומקשה לו איזה קשיא, והנה אף
על פי שאין בנו עומד בשכלו על הדבר
בעצמו, עוזר לו אביו שיבין הדבר, ויש
לו נחת רוח מזה, הגם שבנו לא הבין
בעצמו ובשכלו רק אחר שעזר לו הוא
בעצמו, עם כל זה יש לו נחת רוח מה
שנקרא על שם בנו שמבין בשכלו הדבר
הזה.

כן הוא הענין בו תברך הוא אבינו, הגם
שכל מעשינו הוא בעזרתו תברך,
ואלמלא הקדוש ברוף הוא עוזרו חס ושלום
אין יכול לו, ובעצמנו אין אנו יכולין
לעשות רצונו רק שהוא תברך עוזר לנו,
רצונו תברך שיקרא על שמנו שאנו עושים
הדבר, להמשיך שפעו ורב טובו ויקרא
שאנחנו עושים הדבר עד כאן דבריו.

באור הפסוק על פי הנ"ל

ולפי זה נראה לי פרוש הפסוק עזי וזמרת
יה, שהעז והזמק, וה'זמרת' מה שאנו
יכולין לעשות רצונו תברך ולהודות ולהלל
ולזמר לפניו תברך, ולהמשיך רב טובו
תברך עלינו ועל כל העולמות, הוא הכל
מהשם תברך, ואף על פי כן ויהי לי
לישועה, שהשם תברך קורא את הלישועה
על שמנו, וזהו ויהי לי, שהגם שהכל הוא
מאתו תברך, ויהי לי השם תברך קורא
אותו על שמנו:

אין להם שום חיות כי אם מהשם תברך
לבדו, ואם יהיה רצונו תברך שיחיו, אזי
יכלו גם כן לחיות, כי אין שום כח
הטבע כלל מושל בכל עניני העולם.

וזה שכתוב מתחלה ויבאו בני ישראל
בתוך הים ביבשה, היינו: שהלכו
בבטחון ובאמונה גדולה כזו אל תוך הים,
כמו אדם ההולך ביבשה. לפי שידעו באמת,
אשר אצל חיות השם תברך השופע
מלמעלה אין שום חלוק בין ים ליבשה,
ויכולים לחיות בים כמו ביבשה.

ואחר כף כשעברו את הים, וזכו למדרגה
הזו שיראתה שפחה על הים' וכו'
(ילקוט שמעוני רמד), העידה התורה עליהם
שאף על פי כן ובני ישראל הלכו ביבשה
בתוך הים, הינו שאפלו כשעלו מן הים
ביבשה היה נדמה להם שהם בתוך הים,
שזה תכלית הדעת האמתי, שאין שום
מציאות בעולם, כי אם חיות השם תברך
לבדו (מועדים עמ' כג):

**וירא ישראל את מצרים מת על שפת
הים, וירא ישראל את הים הגדולה אשר
עשה ה' וגו'** (יד ל-לא)

מנוחת זהב

רבי זושא מאניפולי זיע"א

כאשר מת השר של מצרים הוסר המסך
וראו את הים הגדולה

משמע מסדור הכתוב, שלאחר שראו
את מצרים מת הוא שראו את
הים הגדולה כו', וקשה וכי מתחלה לא
ראו ידו הגדולה. ותרץ מחתני ומורי ורבי
הרב הקדוש מורנו הרב זושא זצללה"ה,
כי מתחלה כשהיה שר של מצרים קים
בממשלתו, היה מסך מבידיל בין ישראל
לאביהם שבשמים לכל יוכלו לחזות בנעם
השם, אבל כשמת מצרים על שפת הים
והינו שר של מצרים כדאיתא בדברי חז"ל
(וזהר ח"ב נב:), אז נפקחו עיניהם וראו את
הים הגדולה (בשם ספר קהלת משה [קאזנין] כח"י):

**עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה זה אלי
ואנוהו אלקי אבי וארממנהו** (טו ב)

קדשת לוי

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א

גם המעשים הטובים שמעוררים את
המדות העליונות הם ממנו תברך

עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה. דהנה
אנו בני ישראל בתפלתנו ובמעשינו

לשארי השפעות, ששאר השפעות נמשכים למטה בעולם הזה מחיצוניות העולמות מהמזלות והשרים.

מה שאין בן המן הוא נמשך ממקום גבוה מאד מבחינת טל. ולכן נאמר 'ברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו', שנמשך על ידי בחינת 'רסיסי לילה' שהוא מבחינת שערות, שזהו לפי שנמשך ממקום עליון שלמעלה מהשפלות עלה ועלול, שלכך נמשך רק בבחינת שערות. **ולכך** המן שנמשך מבחינה זו אי אפשר לו לירד למטה בשבת, כי כדי שימשך מבחינת המן למטה בשבת בגשמיית ממש, אי אפשר כי אם על ידי צמצומים גדולים הנקראים רסיסי לילה, שעל ידי זה ימשך השפעה עליונה זו למטה בגשמיית, והרי בשבת היא השכיבה ועליה מבחינת צמצומים הנ"ל (סה, א-ד):

והעמר עשירית האיפה הוא (טז לו)

באר משה

רבי משה מקו'ניץ זיע"א

כשהתפלה מתוך פנימיות נקדחת הלב בודאי היא פועלת

הנה העקר הוא שיכונן האדם את לבו בתפלתו שהדבורים היוצאים מפיו באמתות פונת לבו מעמקא דלבא, וזהו פונת חז"ל שאמרו (ברכות ל:) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוננו את לבם למקום וכו', ורצה לומר שהיו שוהין שעה אחת, פרוש שהיו פונים מכל עסקיהם לעלות ולהתדבק בעסק תורתם שעוסקים בתורה קדם התפלה באחדות הבורא יתברך שמו, וכזה יוכלו לכוון את לבם למקום ברוך הוא בעמדם בתפלה לפניו יתברך.

ולא פהמונים ופשוטי העם שעוסקים בכל צרכיהם קדם התפלה, ועושים כל מה שלבם חפץ, ואחר כך עומדים בתפלה לפניו יתברך, ומעזים פניהם לדרך לפניו יתברך בלשון נוכח 'ברוך אתה', וכי מי הרשה להם דבר זה, ומה שכיכות יש להם עם השם יתברך ברוך הוא להעזי מצח לפניו לדרך אליו בלשון נוכח, ומאין להם ההתחברות הנה והם לא פגעו להם שום צדקה וזכות לפניו יתברך טרם עמדם בתפלה ובתחנונים לפניו יתברך, לבקש על נפשם מאתו יתברך, בלתי ספק שתפלתם לא תהיה לרצון לפניו יתברך וכו'.

הרמז בלשון הפסוק

וזהו שאמר הכתוב **והעמר** – באלו נאמר והאמר באל"ף, כי הם מתחלפים

ויאמר משה אכלהו היום גוי היום לא תמצאהו בשדה (טז כה)

תורה אור

רבי שניאור זלמן מליאדי זיע"א

הטעם שלא ירד המן בשבת

להבין למה לא ירד המן בשבת, והלא כל השפעות שבעולם הזה הגשמי אינן נעצרים אפלו בשבת והכל נשפע מלמעלה, אין לה עשב כו' (ב"ר י' ו).

החלוק בין אכילות החל ואכילות השבת

הנה יש ב' מיני אכילות, של חל ושל שבת. 'צדיק אכל לשבע נפשו ובטן רשעים תחסר' (משלי יג כה). כי אכילות של חל הוא להיות ברור, 'ובטן רשעים תחסר', ובחכמה אתברירו, כי להיות מן המאכל נעשה דם הוא הנפש ובכח זה מתפלל, ונמצא שהמאכל שהיה תחת ממשלת השרים נתהפך ולכן יש בו פסלת. ואכילת שבת 'לשבע נפשו', וקראת לשבת ענג' (ישעיה נח יג), 'אז תתענג על ה' (שם פסוק י) דא היא סעודתא דעתיקא קדישא כו' ואין נמשך בו פסלת כלל ואינו צריך ברור.

והנה להיות בחינות אלו, הוא על ידי המן, כי במן נאמר 'ותעל שכבת הטל', שהוא מבחינת טל שאין לו הפסק. והוא מבחינת אתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלתתא, ומזה נמשך הכח בנפש להיות אתערותא דלתתא, כי מוריד הטל, וידה זו צריך עליה היא להעלות הנשמה. וזהו ענין המן שהיה מבחינת טל העליון, בחינת 'אני ה' לא שנית' (מלאכי ג ו) שלמעלה מהזמן כו'. ולכן היה צריך להיות דבר יום ביומו.

ולכן היום לא תמצאהו בשדה, שדה הינו בחינת עולם, ו' קצוות מעלה ומטה מזרח כו', כי שבת היום לה', שבחינת שם הנו"ה הוא גם כן בבחינת שבת שחוזר למקורו, אלא 'אז תתענג על הוי"ה', שהוא אתערותא דלעילא שאינו תלוי באתערותא דלתתא, וכמו שנאמר 'ישא ה' פניו אליך' (במדבר י כו), כי למטה יש בחינת פנים ובחינת אחורים, מה שאין בן כשישא ה' פניו שם אין בחינת אחורים כלל. ולכן 'אכלהו היום', שהוא בחינת אכילה 'לשבע נפשו' וקראת לשבת ענג'.

ולכן דוקא המן לבד לא ירד בשבת, מה שאין בן שאר השפעות שבעולם הזה, להיות כי בחינת עלית העולמות שבשבת זהו רק בפנימיות העולמות, מה שאין בן בחיצוניות העולמות הרי אין שום שנוי בשבת מבחל. וזהו ההפך בין המן

על הרפואה, להיותם ממצעים הרפואה בין גוף הנגוף להנפש, והם עצמם הממנים על העשבים המיוחדים לרפואת חלי זה והם המפים בהעשב ואומרים לו גדל (כ"ד י ו), וזה נקרא רפואה מן השמים מן כח העשב ואין צריך לעשב הגשמים.

ומזה הטעם כתוב בזהר (ח"א שח) שרפואת המלאכים אינם נצחיים והחלי חוזרת, כי מפל מקום הוא צריך שתתמרק הנהמא, ולזה חוזרת החלי. ומי שמרפאהו השם יתברך הוא רפואה נצחית, כי בודאי אין בו זמא כלל כנ"ל, וזהו שנאמר (ירמיה יו י) 'רפאני ה' וארפא':

ונחנו מה כי תלינו עלינו (טז ז)

חיים וחסד

רבי חיים חייקא מאמדורא זיע"א

גוף האדם – ללא שיקרבנו אל הבורא יתברך – אינו כלום

הנה האדם הוא כלי מכלול מאד מלא גלל, והנה המים הצלולים שנמשכים לו יכולים חס ושלום להתגנף מהכלי, על כן לא יניח האדם המים הצלולים להתגנף בתוך כלי העכור, פרוש שלא יקח לעצמו האהבה והיראה, אלא יגביהם למעלה לשרשם. ולמה עשה השם יתברך כך, כדי שיהא שלום שלא יהא שום דבר נעדר ממנו.

וזהו שאמר משה ונחנו מה, כי האדם הגוף אינו כלום, וכשמחבר הכל להקדוש ברוך הוא הרי הוא מקרב עצם אל עצם, וזהו שכתוב 'ותקרב עצמות עצם אל עצמו' (יחזקאל לו ז), אבל כשלוקח לעצמו נקרא העצמות היבשות.

וזהו (תהלים פה ט) 'אשמעה מה', אקבץ את עצמי להיות 'מה', ואז ידבר אלהים' יהא הדבורים של אלהים של השם יתברך, וזהו 'כי ידבר שלום אל עמו', השם יתברך עשה זאת כדי שיהא שלום ולא נעדר:

משה רבנו לא היה נחשב בעיני עצמו אפלו כעפר

הנה השם יתברך 'מלא כל הארץ כבודו' לית אתר פנוי מניה כמו קדם הבריאה, ואין הבדל בין השם יתברך להאדם אלא הגוף, כמו שהאב והבן עצמיות אחד ממש רק שהגופניות מחלקים. והנה השכחה באה לאדם מחמת גאות ושוכח יום הפרוד, והבין אברהם אבינו זאת ואמר 'ואנכי עפר ואפר' (בראשית יח כו) אבל משה אמר 'ונחנו מה' (שמות טז ז) כלומר שלא היה נחשב בעיניו אפלו כעפר:

דרך הרמז, כי ידוע שמלחמת עמלק הינו מלחמת היצר, וצריך אדם לראות שעל כל פנים בשעת תורה ותפלה יהיה לו מנוחה מיצר הרע, הינו שילחם עמו בחוץ קדם בואו לבית המדרש, וכשכבדו לבית המדרש ללמד ולהתפלל, כבר יהיה אחר הנצות. וזהו צא הלחם בעמלק, שיצא ללחם עמו בחוץ ולא בפנים, וד"ל:

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק וגו' (י ט)

ארון עדות

רבי שרגא יאיר מביאליברזיק זיע"א

להלחם עם היצר קדם התורה והתפלה

וצא הלחם בעמלק. אמר 'צא' ולא אמר 'לך' הלחם בעמלק. יש לבאר על

במוצא אחד, כנ"ל, ורצה לומר והאמר, שהאמירה מתפלה מכרח להיות בבחינה זו, עשירית – הינו יו"ד, כי יו"ד היא עשירית, ואות י' היא נקדה, רמז לנקדת ופנימיות הלב, דהינו שהתפלה מכרח להיות עם נקדות ופנימיות הלב וכו', ורצה לומר פשתיה התפלה עם נקדות פנימיות הלב אז ישרה בה עצם ההנהיגה ברוך הוא, וממילא כלום חסר מבית המלך, ובנודאי תפעל זאת התפלה השפעות טובות לישראל:

ט"ו בשבט

לבטל כל דבר לשרשו, והיא עקר בחינת ארץ ישראל. ועל זה מבקשין 'ותשענו בגבולנו', שמקדם צריכין לנטע נפשותינו בשרש, כי האדם עץ השדה כו'.

נתיבות שלום

רבי שלום נח מסלונים זיע"א

בזמננו הישיבות הם אילן החיים ואין להתנתק מהן

ההתחדשות הזאת באילנות, היא רק באלו שהם מקשרים בשרשם ויונקים ממנו. אבל אלו האילנות שנתפשו ממקורם, ונפסק חבורם להשרש, אינם יכולים שוב להתחדש.

יש פאלו שהקשר והניקה חלוש מאד והם תמיד בסכנה שלא ינתק הקשר ויתפוש הענף. עוד יש פאלו שיונקים משני מקורות בחינת פלאים שאסורה מן התורה. **הישיבה** בזמננו הוא אילנא דחייא, ומה שיותר מקשר בה בקשר חזק הוא יסוד הצלחתו בכל עניני תורה ויראת שמים. ואלו שנגזר עליהם להיות מנתקים הם בסכנה, וכל ענף צריך להשמר שלא יתפוש ולא ינתק מהשרש.

חנוך

באורו של חמה

רבי חיים מאיר מוויז'ניץ זיע"א

פרות האילן רמז לבנים

הפרות שאוכלים עכשו בט"ו בשבט מרמזים לבנים, ומבקשים שנגזר שהם יהיו טובים והגונים.

וזהו: כל נטיעות שנוטעין ממך דהינו הבנים היוצאים ממך יהיו כמותך, ולא יסנו מהדרך המסורה, ויהא 'אמת המים' יהא עוברת תחתיהן, 'מים' רמז לתורה, על דרך הפתוב (ישעיה נה א): "הוי כל צמא לכו למים", שיהיו דבוקים בתורה. ואלו שאין

כל עלה הנופל מן האילן הוא בהשגחה פרטית

אילן שנופל מן האילן, הוא בהשגחה עליונה איזה עלה תפל מקדם, ועל פמה ידרסו בני אדם, ואיזה מן העלין ישארו לבסוף, ולפעמים יש בו ניצוצין ונשמה וזה הוא תקונם, כמובא בדברי רבנו האר"י ז"ל, וסדר ואפן תקונם, איזה פרי התולעת יאכלנו, ואיזה יבוא למאכל אדם, או לצדיקים ועובדי ה', ולהבדיל לנזרים, באם הניצוצין לא הגיעו זמנם להתפרר ולהפגס בחולקא דקדושה, הכל בהשגחה עליונה מדיקת (מאמר השגחה פרטית).

התקשרות

שמש ומגן

רבי מנחם מנדל מביאלא זיע"א

רק כאשר מקשר לשרשו עושה פרות

כמו עץ פרי, אם יהיה נעקר משרשו, לא יעשה פרות עוד, ורק כשהוא מחבר לקרקע, אז עושה פרות, כך האדם, אם מחשבתו שבראשו מחברת לעפר ואפר, ואינו נפרד משרשו, וידוע מאין בא: מטפה סרוחה, ואז גופא בטר רישא גריא, ונעשה מחבר לקרקע, אז עושה פרות, אבל אדם גם רוח, שאין נפשו כעפר לכל תהיה, אז הוא נעקר משרשו, ואינו עושה פרות, וכמו האילן, שנופרד ונעקר מהקרקע, שוב אינו עושה פרות.

שפת אמת

רבי יהודה אריה ליב מגור זיע"א

האדם עץ השדה - לבטל כל דבר לשרשו

כח הנטיעה נתן לבני ישראל, שיכולין לנטע ולדבק כל דבר לשרשו בכח התורה, וזה שאומרים 'וחיי עולם נטע בתוכנו'. ונטעתם כל עץ מאכל, לראות

הלמוד מהאילן לעבודת האדם

השקעה

גנני ישראל

רבי ישראל מטשורטקוב זיע"א

הכל תלוי בטיב הגרעין הנזרע

האדם הוא דגמת האילן, כאשר ישע אדם, אם יקח גרעין נשחת מטנף ברפש וטיט ויתחב באדמה, אז יצא אילן אטד עם ענפי קוצים ודרדרים, לא כן אם יקח גרעין יפה ונקי מכל לכלוף, אז יצא אילן מהדר ופרותיו מדבש מתוקים, כן האדם, שאם מראשית ימי חלדו ללך בדרך טובים, אז ימצא די פרנסתו ויגדל ויעש ענפים יפים ונאים.

התמדה

דברי אביב

רבי יעקב אריה מרדזימין זיע"א

התמדת העבודה והתלהבות בכל עת | למוד מיעוד הפרות לתענוג

כמו עץ הנטיעה - שעושה פרות בלא עבודה. שהלחם הוא על ידי עבודה שבשדה שצריך לחרש ולזרע, אבל העץ, כח של עץ הטל עליו לעשות עליו פרות, כך צריך האדם לעבד את עצמו שיהיה בוער כאש לעשות מצות ומעשים טובים - אפילו כשנעזר משנתו יהיה יכול לעשות מצות, שלא יהיה צריך לעשות מלחמה עם היצר הרע קודם כל מצוה ומצוה שעושה. כך צריך האדם לעבד את עצמו. וכן כמו פרות שהוא רק לתענוג, כך יכונן אדם לעשות מצות ומעשים טובים רק כדי לעשות נחת רוח להשם יתברך.

השגחה

שומר אמונים

רבי אהרן ראטה זיע"א

רב טוב

רבי יקותיאל יהודה מסיניעט זיע"א

ירידה לצרף עליה

זאת ידוע שבכל דבר צריך להיות מקדם פושט צורה ואחר כך לובש צורה, דהיינו על דרך משל שהתבוננה שנוצר בפרקע צריך לבוא לידי פליון ואבוד [שמטעם זה אסור לזרע תבונה בפסח בחול המועד אפילו היא דבר אבד פמבאר בפוסקים] ואחר כך עולה למעלה.

וכמו כן גבי האדם, 'פי האדם עץ השדה הוא', אם צריך להיות עולה לגדלה לפעמים צריך להיות לו ירידה קצת, ועל ידי כן הוא עולה עד למעלה. וזה שנמצא בספרים ירידה צרף עליה, שצריך להיות פושט צורה ואחר כך לובש צורה.

פרות

אהלי יעקב

רבי יעקב מהוסיאטין זיע"א

כמו העץ גם האדם נברא לעשות פרות טובים

כשם שהעץ נברא לעשות פרות, כן האדם נברא לעשות מעשים טובים - שהם הפרות המקווים ממנו, כדברי ישעיה הנביא (ר כ) 'וְיָקֵן לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים, וְצִירָיו לְהִתְאֲמֵץ שְׂלֵא לַעֲשׂוֹת בְּאוֹשִׁים חֹס וְשָׁלוֹם'.

שפתי צדיק

רבי פנחס מנחם מפליץ זיע"א

כל ימים מוצה ומעשה טוב הוא נטיעה בעולם העליון

ובאמת כל אדם נמשל לעץ, כדכתיב 'כי האדם עץ השדה', ורמ"ח איבריו ושס"ה גידיו יונקים משרש חיות כל אילנות שבגן עדן כשעושה טוב מה שביקש. **עקר** הלמוד, שבכל מעשה יתבונן שיהיה כעין נטיעה שיצמח עץ פרי, כן יצמח בעולם העליון מכל מעשה טוב - עליה לנשמתו רוחו ונפשו, כפי התלהבות שיש בכונה לשם שמים בכל מעשה התורה ומצוות, כן נתקן שם במקום האמתי, ממש נטע טוב.

צמיחה

פתם פז

רבי צבי הירש מסמוטריטש זיע"א

הלמוד מתוצאת השקאת האילן

'והשלחתי' ככם את חית השדה (ויקרא כו כב), רצה לומר 'והשלחתי' - כלומר [כמו] שדה בית 'השלחתי' שמשקין אותה על ידי נהרין וצנורין ומבועין, וקודם

סבלנות

מלכות שלמה

רבי בן ציון חיים שלמה משולם זושא מהורונסטייפל זיע"א

חזוק מהאילן שאין רואים מיד את פרות העבודה

כמו האילן, שאינו יכול לרוץ אחר צרכיו, אלא צריך להמתין כדי להתגדל על העונה הראויה, ואז הזמן יעשה את שלו מאליה, כמו כן האדם, פעמים אף אחר כל עבודתו צריך להמתין על הזמן הראוי, ואז יעשה מאליה, ועל כן אין לפול ברוחו על מה שאינו רואה פרות מיד בעבודתו.

לקוטי מוהר"ן

רבי נחמן מברסלב זיע"א

למוד נשגב מאילן שעליו גדלים במשך מאה שנים ולבסוף יורה כמו תוחת

ודע, שכל התנועות וההצטרפות שהאדם נתקן ונעתק בכל פעם אינה מעט מן גשמיותו לעבודתו יתברך כלם מתקבצים ומתחברים ומתקשרין ובאים לעזרתו בעת הצורך, דהיינו כשיש חס ושלום אינה דחק ועת צרה חס ושלום וכו'.

ודע, שיש אילן שגדלים עליו עלים שכל עליה צריך להיות גדל מאה שנים, ומסתמא באלו המאה שנים בודאי עובר עליו מה שעובר, ואחר כך בסוף המאה שנים הוא יורה בקול גדול כמו קנה שראה שקורין אורמטע (קנה תוחת), והנמשל מוכן ממילא (תנינא סימן מח).

עונה

קהלת משה

רבי משה אליקים בריעה מסוד'ניץ זיע"א

עבודת האדם כגרעין הצומח רק אחר הרקבו

כתיב 'כי האדם עץ השדה' שהוא דבוק בעץ החיים הנזרע בהשדה בחקל תפוחין קדישין, והנה בשדה כשזרעין בו אי אפשר לצמח אם לא שתכלה הגרעין תחלה לאפס ואז יעלה ויצמח פרי, כמו כן האדם כשיתחזק במדת הענוה אז יעשה פרי. **וזהו** אומרו כי האדם עץ עושה פרי, הגם שהוא בכחינת השדה בעונה כאפס ואין בגרעין השדה, מפל מקום על ידי הנשמה חלק אלוה ממעל שבקרבו הוא המחזיק אותו, כאשר עינינו רואות כשהאדם ישן נחזור על ידי קוסטא דחיותא דלעילא הנשאר בקרבו, על ידו יוכל עשות פרי להשאר בחיותו.

להם בנים, ירחם עליהם הבורא ברוך הוא שפקר יזכו לבנים, ויהיו להם פרות מתוקין עם צל נאה עם אמת מים עוברת תחתיו.

השרף עולה באילנות - על ידי להב
אש של ההורים יהיו הבנים טובים והגונים

בט"ו בשבט עולה השרף באילנות (ראה

רש"י ראש השנה יד. 'ועלה השרף באילנות').

ופעם כבר אמרתי לפרשו: 'שרף' הינו 'א בר' [-להב אש], שעל ידי שעולה ונכנס באילנות דהיינו בהורים 'א בר' [-להב אש], יזכו לבנים טובים, כי הבנים יזכרו לנצח את 'ברכת התורה בדבקות של אביהם' ששמנו ממנו כשאמרם לפנות בקר [וכן שאר הדברים].

אמנם אם ההורים קרים כמו 'קרח' ואין להם שום התלהבות, הרי התנהגותם זו משפיעה גם על הבנים שיתנהגו כן. וזהו בכל ענין, שהתנהגות ההורים מהנה דגמא חיה להבנים לידע כיצד להתנהג.

'שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו כמותך'
- כל התנהגות הבנים הם 'כמותך' ממש

וזהו: 'שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו כמותך', ממש. שכל התנהגותם הם 'כמותך' ממש. וממילא זהו החוכה המטלת על ההורים להתנהג בדרך טובה שהתנהגותם ישפיע על הבנים, בכדי 'שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו כמותך', שכל הבנים שיצאו ממך ילכו בדרך המסורה ללא סטיה חס ושלום, ולא ישקעו בהבלי עולם הזה. **ולא** שבשנות הזקנה יבכה האב בראותו התנהגות בניו ויאמר: 'על מה יגעתי כל ימי וישנותי, אם הבנים אינם נראים כדבעי'. האמת, שיש מקרים היוצאים מן הכלל, אבל על פי רב: 'הורים הגונים יש להם בנים הגונים, וכשרואים בנים שאינם הגונים חס ושלום, הרי זה הוכחה שגם ההורים אינם מתנהגים כדבעי' וכו'.

ותודות לה, כאשר דר, יש לנו היום הרבה בחורים טובים אברכים טובים יראי ה' תלמידי חכמים. והנני מכיר הורים כאלו שזוכים אשר בניהם יושבים בשלחנם לצדם ושרים זמירות בדבקות, ואכן לאיזה 'עולם הזה' זכו, ואין טוב להם כאן. ולהפך, לדאבונו ישנם הורים שיושבים ומבפנים את הימים, איפה ה'שעפפליך' שלי וכו'.

להב אש משלב עם שמחה

אמנם צריכים להזהר שה'להב אש' [=בר] תהא משלכת עם שמחה, ויזהר מעצבות, אף כי נדרש 'שפלות עצמו', ונדרש 'שמחה' עם 'יראה' יחד. [שיהיה:] 'אב שמח וירא באמת, פון דעם הייליגען איינציגען רחמנות'דיגן באשעפער' [=הבורא האחד והמיוחד הקדוש והרחום].

ההשקאה היתה יבשה, אף על ידי ההשקאה נעשית רטבה ועושה פרות. כך 'האדם עץ השדה', קודם שלומד או מתפלל הוא כעץ יבש, ועל ידי התורה או [ה]תפלה נמשך לו חיות ותענוג על ידי צנורין ומבועין והשתלשלות מהיכל להיכל ומעולם לעולם.

לקוטי מוהר"ן

רבי נחמן מברסלב זי"ע

האמונה היא הפרקע שמצמיחה את דרגות האדם ומעלותיו

עקר העצבות והעצלות, הוא מחמת חסרון אמונה. כמו למשל כשמניחין חטה בארץ טובה, אזי היא גדל וצומח ופה, ואינו מזיק לו שום רוח ולא זיקים ורעמים, וזה מחמת שיש כח הצומח וכח הגדל, על כן אינו מזיק לו שום דבר.

אבל כשנותנין החטה בארץ שאינה טובה לזריעה, אזי הוא נרקב בארץ, מחמת שאין לו כח הצומח וכח הגדל. ואמונה היא בחינת כח הגדל וכח הצומח, כמו שכתוב 'ויהי אמן את ה' ויהי' (אסתר ב ז) לשון גדול, וכמו שאמרו רז"ל (שבת לא). 'אמונה זה סדר זרעים'.

ועל כן כשיש לו אמונה, שהיא בחינת כח הגדל וכח הצומח, אזי אין מזיק לו שום דבר, ואינו ירא משום אדם ושום דבר, ומתפלל בחיות כראוי, ונוסע להצדיק, כי אינו מתירא ומתפחד משום ענין שבעולם. **אבל** כשיש חסרון באמונה, אזי אין לו כח הגדל וכח הצומח, ואזי הוא נרקב ממש, כמו החטה הנ"ל, ועל - כן יש לו עצבות ועצלות וכבדות, והוא נרקב ממש (ח"א סימן קנה).

אגרות קדש

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זי"ע

הוראות ולמודים מהאילן לחיי היום יום

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלהים פן ינחם העם בראתם מלחמה וישבו מצרימה (יג יז)

כתב סופר

רבי אברהם שמואל בנג'מין סופר זצ"ל

חזרת הערב רב למצרים

ונראה לי לפרש, דודאי בשביל ישראל שהם מאמינים בני מאמינים לא

מענין יומא דפגרא דחדש זה הוא יום ראש השנה לאילנות, הרבה לשלמד בזה, כי האדם השם לבו לכל הנעשה מסביב לו הרי מכל דבר ודבר יוסיף חכמה על חכמתו בהנהיגה שבין אדם למקום ובין אדם לחברו.

ולאו דוקא ממחזה בלתי רגיל, אלא אפילו מענינים המצויים ביותר, וכמו אילן צומח, כמה הוראות בחיי היום יומיים של האדם יש להבין.

ואעיר בזה על אחרים מהם, והם: רב מין הצומח ובפרט האילנות מצרפים מחלקים רבים הנכללים בכלל בשלשה: שרש, גוף האילן (גזע, ענפים, עלים) פרות (קלפה, הפרי עצמו, גרעינים).

שרש האילן

מהחלוק אשר ביניהם: השרש - נעלם הוא מעין הרואה, אבל עקר חיות האילן על ידו נמצא (אף שגם על ידי העלים שואפים האילנות מן האויר חומרים הנכרחים לחייהם, וכן קולטים החם מקרני השמש וכיוצא בזה). עוד זאת, אשר דוקא על ידי השרש עומד האילן על עמדו ואם שרשיו חזקים לא יירא מכל רוחות המנשבות שיעקרו אותו.

גזע האילן

גוף האילן - הוא הוא רב המכריע של בגין האילן, מזמן לזמן מוסיף הוא בעבי בענפים ובעלים, עד שעל ידו - ובפרט על ידי גזע האילן - יודעו שנות האילן.

פרות האילן - התכלית

אבל תכלית שלמות האילן הוא בעשותו פרות, כי על ידי הגרעין הוא מזריע וזרעו להצמיח אילנות חדשים דור אחר דור.

והנה האדם עץ השדה, הינו אשר בכמה פרטים דומה האדם למה שנגרעה באילן ועץ השדה ואפילו בחייו הרוחניים,

וגם הם בכללותם: נחלקים לשלשה סוגים:

האמונה - השרש

השרש - היא האמונה, אשר על ידה הוא קשורו עם מקום ומקור חיותו, הוא הבורא ותבדך ואף כשגדל בחכמה תורה ומצות חיותו נמשך לו על ידי אמונתו בה, דתו ותורתו.

למוד התורה וקיום המצות ומעשים טובים - גזע וגוף האילן

גזע וגוף האילן - הם הם למוד התורה וקיום המצות ומעשים טובים, אשר הם צריכים להיות רב בגין ורב בגין של מעשי האדם ופעולותיו, ועל פי רב המצות וגדלו בתורה נכרו ימי שנות חיי האדם, הינו חיים מלאים תכן של חכמה ומעשה.

השפעת האדם על סביבתו - הפרות

פרות - תכלית שלמות האדם הוא, באשר נוסף על זה שהוא מקים כל המוטל עליו בינו לבין עצמו, הנה משפיע הוא על חבריו והסביבה שלו שגם הם יהיו על צד השלמות, והינו שפועלתו היא 'גרעין' המצמיח אילן (אנשים) בעל שרשים (עקרי האמונה) גזע וענפים (תורה ומעשים טובים) ונושא פרות (מזכה את הרבים).

חלשה באמונה מעמידה בסכנה את רוחניות האדם

המורם מכל הנ"ל: שרש האדם ועקרו - היא אמונה תמימה. חלישות באמונה מעמידה בסכנה קיום חיי הרוחניים של אדם גדול אפילו.

מעלת זכוי הרבים

רב בגין ורב בגין האדם - הם מעשיו הטובים ההולכים ומתרבים מיום ליום. אבל שלמות האדם הוא נושא פרות - הינו כשהוא משפיע על הרבים ומזכה אותם להיות גם הם ממלאים את תפקידם ומטרת בריאתם אשר אז פעלתו עושה פרות ופרות פרותיהן דור אחר דור וזכות זה תלוי בו.

אוצרות גאוני הדורות

לא הוציאתם ה', רק מעצמם ברעש גדול שהיה במצרים יצאו עם ישראל ופרעה שלחם מדעתו. ולא נחם דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, דהינו שהיה קרוב ליציאתם מצרים דבוקם בישראל, פן ינחם העם בראתם מלחמה וישבו מצרימה כי סורם רע.

ומסים וחמשים עלו בני ישראל ממצרים, בני ישראל האמינו והכינו עצמם למלחמה ולא פחדו, והינו 'חמשים' בכלי זין כפרוש

היה פחד שישוּבו בראותם מלחמה כי יבטחו בה', אבל הערב רב שעלו אתם הם יחזרו לאחוריהם, כי בקל ישובו כי לא היה זמן כביר אשר דבקו בישראל, ובמעט פחד יחזרו בהם וישובו אל מצרים.

והינו בשלח פרעה את העם ששלח את הערב רב, ולא כתיב 'ויהי כאשר הוציא ה' את ישראל ממצרים', ועין מעשי ה', ולהנ"ל אתי שפיר, דאלו הערב רב

על פי זה, נראה לפרש את שאלת הגמ' בהמשך הסוגיא, 'וכיצד אמרו שירה', כלומר, כיצד אכן ידעו בני ישראל כמי ההלכה, ובאיזה אופן צריכים הם לומר את השירה. ולזה דרשו מה שגאמר "מפי עוללים וינקים", ולא נאמר 'בפי עוללים וינקים', שבא לרמוז שבני ישראל שמעו את השירה יוצאת מפי העוללים והינקים שאמרו ברוח הקדש, ועל פי זה ידעו כלם את ההלכה וכיצד יש לומר את השירה.

(באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה (טו ב)

דברי יוסף - לקט יוסף
רבי יוסף הכהן זצ"ל

גאלת ישראל בזכות התורה שהיו עתידים לקבל

שמעתי מהחכם השלם מוהר"ר שמעון חכיליו זצ"ל שאמר שהפונה הוא, שאמר שר המצרים לפני הקב"ה רבונו של עולם מה זכות יש להם לישראל שתעשה כל אלו הנסים, אמר לו עתידין לקבל התורה שהיא עז, וזהו עזי וזמרת יה וגו'. השיב לו והרי עתידים הם אחר כך לומר 'אלה אלהיך' ומה תועלת יש בקבלת התורה, אמר לו הכרוף הוא ויהי לי לישועה, רצה לומר 'לי' שעתידי לומר משה רבם, והוא 'לי צוית' ולקחם לא צוית' (רש"י כ ב), הוא יקחם להם לישועה.

מרכבת פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלשיו טבעו בים סוף (טו ד)

ויאמר שאול

רבי שאול נחמאש זצ"ל

אפן טביעת המצרים בים

וקשה, כיון שאמר 'ירה בים' על מה הוסיף 'ומבחר שלשיו טבעו בים סוף'. ועוד קשה, וכי המבחר דוקא נטבעו, והלא הכל נטבעו. ועוד קשה מתחלה אמר בים סתם, ואחר כך בים סוף.

ואפשר שרמז לשלשה חלקים שאמר רש"י ז"ל (טו ה), הכשרים נחו מיד, בינוניים פאבן, רשעים הולכים ומטרפים. וזה שאמר מרכבת פרעה ירה בים בכללותם, אבל לא ראי זה פראי זה, אלא ומבחר שלשיו מבחרים שבהם טבעו בים סוף שאין לו סוף, לפיכך נחו מיד, וזה שאמר 'טבעו' במקום טיט ורפש, ותפס אותם הטיט ונחו מיד.

מתן תורה, דין של בני נח, ומבאר בגמ' מכות (ט), שבני נח נענשים על שוגג כמזיד, כיון שאין בהם דין התראה. אף ה' ענה לו שדינם כדון ישראל, ומטעם זה יש לפטרם על השוגג.

על פי זה נראה לבאר את דברי ה' שאמר למשה, "מה תצעק אלי", הרי יש לך להשיב על טענת המלאך שמקטרג ואומר שאין לי לקרע את הים. והוסיף ורמז לו מה יוכל להשיב למלאך "דבר אל בני ישראל", שדינם כבני ישראל ולא כבני נח, ופטורים הם על השוגג, וממילא "ויסעו", כיון שאין סבה למלאך מה לקטרג על ישראל, וממילא קרע הים לפנייהם.

(באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים (טו א)

יד משה

רבי משה אדרעי זצ"ל

ישראל ידעו כיצד לומר את השירה על פי העוללים והינקים

בגמ' סוטה (ל) אמרו, 'דרש רבי יוסי הגלילי, בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה. וכיצד אמרו שירה, עולל מטל על ברפי אמו ותינוק יונק משדי אמו, כיון שראו את השכינה עולל הגביה צארו ותינוק שמט דד מפיו, ואמרו "זה אלי ואנוהו" (שמות טו, ב), שגאמר "מפי עוללים וינקים יסדת עז" (תהלים ח, ג). היה רבי מאיר אומר, מנין שאפלו עפרים שבמעי אמן אמרו שירה, שגאמר "במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל" (תהלים סח, כז)'.
ולכאורה דברי הגמ' אינם מובנים, שהרי שאלת הגמ' היתה 'כיצד אמרו שירה', והתשובה אינה מעין השאלה, שהרי לא נתבאר כיצד נאמרה השירה, אלא נתבאר רק מי אמר את השירה? עוד יש להבין את לשון הפסוק "מפי עוללים וינקים יסדת עז", מדוע נאמר "מפי", ולא 'בפי'.

ויובן, בהקדים את מחלקת התנאים המובאת בגמ' (שם), כיצד אמרו בני ישראל את השירה, דעת רבי עקיבא, שמשו רבנו הקריא את השירה, ובני ישראל היו עונים אחרי כל פסוק 'אשריה לה'". ודעת רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, שמשו רבנו היה מקריא, ובני ישראל היו חוזרים אחרי מלה במלה. ודעת רבי נחמיה, שמשו רבנו התחיל, וכלם הצטרפו אליו ואמרו יחד אותו.

רש"י, וכמו שכתב רמב"ן לקמן שעל הים רק הערב רב מהרו והתלוננו ולא כן בני ישראל.

ויקח משה את עצמות יוסף עמו (יג ט)

הרי בשמים

רבי יצחק בדרשי זצ"ל

סיועו של יוסף עצמו למצא את ארונו

יש לראות דהאי מלת 'עמו' מיתר. ושמעתי אומרים במה שדרשו בגמרא אלו מציאות (ב"מ לב), 'עוב תעוב עמו', הלא וישב לו ואמר לו האיל ועליך מצוה אם רצית לפרק פרק, פטור שגאמר 'עמו', ע"כ. אם כן משמע 'עמו' שבעלים עצמם יסיעו עם העוב.

זהו פונת 'עמו' האמור כאן גבי יוסף, לומר שמשו רבנו ע"ה לקח ארון יוסף, ויוסף סיע את עצמו, וזהו ויקח משה את עצמות יוסף עמו בסיע את עצמו, כמו שאמרו בגמרא דסוטה (יג) שיהיה ארון יוסף בנילוס הנהר, ואמר משה אם מראה עצמך מוטב, ואם לאו הרי אנו מנקים משבועתך, מיד צף ארונו של יוסף כו'. נמצא שמשו לא היה יכול לקחו אם לא שארון יוסף הראה וסיע את עצמו, אם כן זהו אמרו 'עמו' כמו 'עוב תעוב עמו'.

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (יד טו)

יצחק בנו

רבי יצחק הכהן זצ"ל

ה' למד את משה להשיב על טענת המקטרג

יש להבין, מדוע לא חפץ ה' בתפלתו של משה. עוד צריך להבין, את תשובת ה' "דבר אל בני ישראל ויסעו", הרי הם פחדו לסע מחמת הים שלפניהם.

ויובן, בהקדים את דברי המדרש (ילק"ש סי' רלז), 'בשעה שיצאו ישראל ממצרים, עמד המלאך ס"מ לקטרג עליהם, ואמר לפני ה', עד עכשו היו אלו עובדי עבודה זרה ואת קורע להם את הים, מיד השיב לו ה', שוטה שבעולם, וכי לדעתם עבדיה? והלא לא עבדוה אלא מתוך שעבוד ומתוך טורף הדעת, ואתה דן שוגג כמזיד ואנס כרצון'.

יש לבאר את דברי המדרש (ע"י לרבי יהודה רוזאניס בספרו 'פרשת דרכים' דרוש א), שהמלאך סבר שיש לבני ישראל, קדם

תהיה זכרון לדור דורות, אכן בכתיבת הספר תורה ליבא נקודות אם כן יש לטעות פנ"ל, לכן צוהו עוד ושים באזני יהושע, מסר לו בעל פה כי מזה אמתה את זכר עמלק בסגול, שלא ישאר מאתו שום זכר, והשתא אתי שפיר.

אכילת סעודת מוצאי שבת במדבר

חזקוני

רבי חזקיה בן מנחם זצ"ל

גזרת מלך שלא יסריח

ואת כל העדר הניחו לכם למשמרת עד הבקר (טז כג). ואת כל העדר על הראוי לשתי סעודות של שחרית וערבית של יום הששי הניחו לכם למשמרת עד הבקר של שבת, גזרת מלך שלא יסריח, והוא הדין לסעודת מוצאי שבת.

באר בשדה

רבי מאיר בנ"מין מנחם דאנון זצ"ל

נס מועט המחזיק את המרבה

ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאנו בשדה (טז כה). רש"י: שחרית שהיו רגילים לצאת וללקט, באו לשאל אם נצא אם לאו, אמר להם את שבידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו לצאת, אמר להם שבת היום [ע"כ]. ולעניות דעתי נראה, דהא ודאי אי אפשר לפרש שבאו לשאל למשה על מה שהניחו מאתמול למשמרת מה יעשו ממנו, דמה זו שאלה, הא כבר אמר להם שמה שלקטו לחם משנה הוא לצורך השבת, וצוה להם 'את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו' הכל לשני ימים, ואת כל העדר ממה שתאכלו ביום הששי הניחו למשמרת עד בקר, והדבר פשוט שיאכלהו ביום השבת, אם כן למה זה באו אל משה. לזה קאמר שבאו בשחרית לשאל אם יצאו ללקט, והוא שהם סברו בדעתם שמה שלקטו ביום הששי לחם משנה הוא לצורך האפוי והמבשל, שלא יהיו רשאים לאפות ולבשל מהמן שיד ביום השבת ולזה לקטו לחם משנה ביום הששי, אמן עלה בדעתם שגם בשבת ירד המן ולקטו כמו שכתוב ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו, דאם לא כן חסר להם סעודה אחת דהינו סעודת מוצאי שבת, שהרי מעמר אחד ליבא אלא שתי סעודות, ושתי סעודות צריך לאכל ביום השבת, ונמצא סעודת

לחם מן השמים כו' והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום, ולא מצינו שהזהיר להם משה על זה שלקטו ביום הששי לחם משנה, אלא להלן נאמר ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה כו' ויבאו כל נשיאי העדה ויגידו למשה, ויבזה אתי שפיר, שמשה רבנו סמך על זה דמיד שנעשה צווי הבורא ב"ה במה שאמר לו, ממילא ילקטו לחם משנה אפלו בלי ידיעתם באשר באמת כן היה. וזהו שנאמר ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה, פרוש שידיהם לקטו בלא רצונם, על כן ויבאו כל נשיאי העדה ויקא, שלא יחשד אותם משה שבמרד עשו בדרך שהותירו אנשים ממנו עד בקר, ויגידו למשה שיאמר להם מה זאת, ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קדש לה' מקר כו', כיון שנעשה צווי הבורא ב"ה היו מתאונים הידים לעשות רצון קונם וחספז צורם.

כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מזה אמתה את זכר עמלק מתחת השמים (יז יד)

קול אליהו

רבי אליהו מוילנא זצ"ל

מסירת נקודות הפסוקים באזני יהושע

ויש לך דק ביון שכבר צוה השי"ת למשה שיכתב בהספר תורה את מצות מחית עמלק למה הצריך עוד לשום באזני יהושע בעל פה גם כן, הלא ודאי יראה יהושע מה שנכתב בהספר תורה וכן יעשה. אך הענין הוא, כי ידוע כששלח דוד המלך את יואב בן צרויה להכרית את עמלק, הלא וקרא רק את הזכרים של עמלק והנקבות הניח בחיים, ושאלו דוד הלא כתוב מפרש בתורה (דברים כה ט) 'מזה תמחה את זכר עמלק, הינו כל זכרו הן הזכרים והן הנקבות, ולמה הקנייתם הנקבות, השיבו יואב שרבו למד עמו זכר עמלק, פרוש רק הזכרים.

אם כן לפי זה ראינו אף שהוא כתוב מפרש בתורה 'מזה תמחה את זכר עמלק' מכל מקום יש מקום צדין לטעות רק זכר ולא זכר, כי בספר תורה ליבא נקודות. לכן אף על פי שצוה השי"ת למשה לכתב מצות מחית עמלק בספר תורה, לא היה די צדין בזה, כי בספר תורה יכולים לטעות אם זכר או זכר, משום הכי צוה השי"ת למשה שימסר בעל פה ליהושע שהנקדה הוא זכר ולא זכר.

וזה שאמר כתב זאת זכרון בספר, שבה שכתב בספר תורה מחית עמלק

ורשעים תהומות יכסימו, רצה לומר כסוס דוקא, ועדין יורדין ומטרפין, וזה שאמר ירדו ראשי תבות יהיו ר'דו במצולות, רצה לומר כל מצולה תשליך אותם למצולה אחרת. בינוניים כמו אכן במים עזים.

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילוך בתורתם אם לא (טז ד)

לקוטי מהר"ם שיק

בשם רבי דוד צבי מאהליו זצ"ל

נסיון ישראל האם יטעמו במן כל הטעמים שהיו רוצים

שמעתי בשם זקני הגאון הצדיק מה"ר דוד צבי זל"ה שהיה אבד"ק מאהליו, שהיה מדרק אפאי לא כתיב בשלו או במים כשנתן להם ה' למען אנסנו אם ילכו בתורתם, ועוד מה שיד כאן במן הנסיון אם ילכו בתורתם בכל התורה.

ומפרש לפי מה דאיתא במשנה אבות (פ"ו מ"ד) כך דרקה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה וכו', והנה איתא במדרש וכן פירש רש"י שהיה יכולין לטעם במן כל מיני טעמים ותענוגים שהיו רוצים.

ויש לומר דכך הפרוש, דאמר השם למען אנסנו באכילת המן אם ילכו בתורתם, הינו אף שהיו יכולין לטעם במן כל התענוגים, ולא יצו בזה רק בדרך התורה, הינו פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, והינו הילוך בתורתם הינו בדרך של תורה כמאמר התנא במשנה.

ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ויבאו כל נשיאי העדה ויגידו למשה (טז כב)

דברי שיר

רבי שמואל יעקב ראטה זצ"ל

לקיטת ישראל לחם משנה מעצמם בלא ידיעתם וכוונתם

יש לומר בעזה"י, כי ידוע שבאדם יש רמ"ח אברים ושס"ה גידין כנגד רמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה, ובכל אבר וגיד תלוי מצוה אחת, והצדיקים משלימים עצמם ובאים למדרגה גדולה, עד שאבריהם וגידיהם מתאנים כל חד למצותיהם התלוים בהם, ומתאנים רק לעשות תמיד רצון קונם, ומה שאין רצון הבורא ב"ה אינם יכולים לעשות [וכו'].

ובזה נמי אפשר לפרש לפי עניות דעתי ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם

מוצאי שבת חסרה, ולזה באו לשאל ביום השבת בשחרית שהוא זמן הלקוט אם יצאו ללקוט אם לאו, כלומר שיצמצמו במה שיש בידם ויעשו מעמר אחד שלשה חלקים שני חלקים ביום השבת וחלק אחד לצורך הלילה.

והשיב להם משה אכלהו היום מה שיש בידכם ולא תצמצמו בו להניח כלום לצורך הלילה, והם הבינו מתוך דבריו שגם בשבת ירד המזל לצורך הלילה, ולזה אמר להם שלא יצמצמו בו להותיר לסעודת הלילה, ומה שלא הרשה להם לצאת בשחרית הינו משום שהוא שבת. ולזה באו לערב דהינו סמוך לחשכה לשאל מהו לצאת, כלומר אחר שחשכה ללקוט לצורך הלילה, ואז השיב להם לא ירד היום מן כי שבת היום לה', לה' דקא, דכי היכי שאתם צריכים לשמר שבת ולזה נתן לכם ביום הששי לחם יומים, הכי נמי שבת היום לה' ולא הוריד לכם המזל. **ואין** להקשות ואיך לפי האמת היה להם

ספק לסעודה רביעית, דיש לומר דאף על גב שאמר להם משה שלא יצמצמו בשבת כדי להותיר סעודה למוצאי שבת, מפל מקום הקב"ה שלח ברכה ביום השבת שהמועט החזיק את המרבה, שמאותו העמר שהיה לשבת היו מסתפקים ממנו כשעור שני עמרים, ואחר שאכלו כל שבועם הותירו ואכלו ממנו למוצאי שבת.

ואפשר שרמז להם הכא במה שאמר היום לא תמצאוהו אכל בבית תמצאוהו, שהקב"ה ישלח בו ברכה ויסיפק אפלו למוצאי שבת.

מקרא מפרש

רבי יצחק יהודה טרונק זצ"ל

אכילת סעודת מלוה מלכה מעמר של

ערב שבת

ואת כל הערף הניחו לכם למשמרת עד הבקר (טו כג). לכאורה מה 'ערף', והרי עמר שלם היה זה שהיה משנה

לשבת, גם מה הרבותא שרמה לא היתה בו ולא הבאיש הרי נפל רק לצורך שבת. **ונראה** לי דהנה כל עמר היה לסעודת לילה ויום, נמצא דעמר של ערב שבת יהיה ליום ערב שבת ולסעודת ליל שבת, ועמר שבת שירד לסעודת שבת ולמוצאי שבת, אם כן יהיה זה של חל נאכל בשבת, וזה של שבת יהיה נאכל בחל למוצאי שבת, וזה אי אפשר דזה של שבת הוא משנה בריחו וטעמו יהיה נאכל במוצאי שבת.

וזה שהגיד משה, דהעדר מן זה של ערב שבת יניחו למשמרת למוצאי שבת, וזה של ערב שבת יהיה נאכל רק בחל - יום של ערב שבת ולילה של מוצאי שבת - וזה של שבת יהיה נאכל ליל שבת ויומו. וזה הרבותא דאף דהשאירו של ערב שבת למוצאי שבת לא הבאיש ורמה לא היתה בו, וזה הסמך לסעודת מלוה מלכה, כי בסעודתו נעשה גם כן נס כמו בעמר של שבת.

מעשי צדיקים

ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלקים אתכם והעליתם את עצמתי מזה אתכם (יג יט)

בהסכמתו לספר זכרון שארית יוסף כותב **רבי משה תאומים אבד"ק הודוונקא** זצ"ל, גדולים מעשה צדיקים, לזאת אספר מעשה נורא אשר שמעתי, תקופת זמן אחר הסתלקות **רבי יוסף לנדוי אב"ד פוזנא** זצ"ל, גזרו שרי הממשלה בפוזנא על יהודי העיר לפנות את עצמות המתים מבית הקברות למקום אחר, רחמנא לשיזבן.

כאשר הגיעו לקברו של רבי יוסף, פתחוהו ומצאוהו משכב כפי שהניחוהו, שלם בגופו ולא שלט רקבון בגופו הטהור ואף לא בתכריכו, הגם שכבר היה זה מספר שנים אחר שנגזז ארונו של יוסף, כאשר ראו כן תמהו ונבהלו על ראותם כי גדולים צדיקים במיתתו, והתבטלה הגזרה מפל וכל.

עמד אחיו **רבי שמואל לנדוי** זצ"ל בעל **בית שמואל אחרון** שמלא מקומו אחריו בפוזנא עד שנת תקס"ז, ונאה דרש על ענין המאדע בדרשת רז"ל שלהי שבת (קנב:) על הפסוק 'ורקב עצמות קנאה' (משלי יז), 'כל מי שאין לו קנאה על חברו אין עצמותיו מרקיבין'.

על פי זה באר את דברי המדרש רבה פ' בשלח על הפסוק 'כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלקים

אתכם והעליתם את עצמתי מזה', ב' שבועות בכתוב, כי נשבע יוסף הצדיק שאין בלבו עליהם, והם נשבעו לו שאין בלבם עליו.

כונת דברי המדרש בבאור זה, לפי שבסוף סדר ויחי כתוב (בראשית נ טו-יט) 'ויראו אחי יוסף וגו' 'ויאמרו לו ישטמנו יוסף' 'ויאמר להם יוסף אל תיראו וגו' וסמוך לזה (ספסו כה) כתוב, 'וישבע יוסף את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלקים אתכם והעליתם את עצמתי מזה'.

כי יוסף הצדיק נחם את אחיו לבל יראו מפניו שיקח נקמתו מהם, לזה השביעם 'פקד יפקד אלקים אתכם והעליתם את עצמתי מזה', אחר שנים רבות, וזה יהיה לכם האות שאין בלבי שמץ קנאה כלפיכם, כי אם אהיה שוטם אתכם בקנאה, אתם תראו שעצמותי ירקיבו, וזה כונת המדרש כי היה כאן ב' שבועות. (הסכמה לספר זכרון שארית יוסף)

דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירת (יד ב)

בעת שנפגש הרה"ק **רבי אברהם אייגר מלובלין** זיע"א עם הרה"ק **הברנת משה מלעלוב** זיע"א, ספר הרבי מלובלין כי בשבת הראשונה אחר הסתלקות הרה"ק **רבי לייבלה אייגר מלובלין** זיע"א, התאספו

לבית מדרשו של הרה"ק **רבי צדוק הכהן מלובלין** זיע"א חסידים רבים, אף הוא מאן לקבל על שכמו את הנהגת העדה ולהשמיע באזניהם מדברי תורתו.

לאחר הפצרות רבות של החסידים, נענה ואמר את הדברים הבאים, "מורי ורבי הרה"ק **רבי מרדכי יוסף מאיז'ניצא** זיע"א פרש את הפסוק 'דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירת' כף, 'דבר אל בני ישראל וישבו', שיעשו תחלה תשובה, אחרי כן 'ויחנו', שיתנינו מעט בנפשם, 'לפני פי החירת', לפני שיתנו חרות לפה שלהם, הינו שיעשו תשובה, ויחשבו ויהרהרו היטב לפני הוצאת כל הגה מהפה. (אהל מועד פר' יתרו)

ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלשם על בלו (יד ז)

ברש"י, מכאן היה רבי שמעון אומר כשר שבמצרים הרג, טוב שבנחשים רצץ את מחו.

בהיותי בשנת תרצ"ה בוילנא, בקרתי בבית **רבי חיים עוזר גרודז'נסקי** זצ"ל, ובמקום שהיה תלמיד חכם זקן, שמספר שנים היה יושב ומשמש כתלמיד בפני רבו לפני **רבי שלמה הכהן אב"ד וילנא** זצ"ל.

שאלתי לפניהם באור למאמר חז"ל (יומא כג.) 'כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם', מה ראו חז"ל להקיש תלמיד חכם לנחש, ואותו זקן השיב שהוא שמע מרבו רבי שלמה כהן, לבאר זאת על ידי מאמר חז"ל במקום אחר, 'טוב שבנחשים רצץ את מחו'.

כי לדברי רבי שלמה כהן מאמר חכמינו זה, הוא מחאה גלויה נגד האומרים כי תלמיד חכם צריך להיות נוקם ונוטר כנחש, כי מכאן משמע שהטוב בתלמידי חכמים שנוקם ונוטר כנחש, רצץ את מחו.

מחה רבי חיים עוזר על הפרוש המחדש ואמר, "בדאי אמר זאת רבי שלמה לשם בדיחותא בעלמא", ומחמת שהיה רבי חיים עוזר מחסר זמן כי היה טרוד בענין חשוב, הבטיח לבאר לי מאמרם ז"ל במכתב שישלח לביתי.

אחרי שובי לביתי קבלתי מרבי חיים עוזר מכתב מיוחד, בו כתב שלדעתו פונת חז"ל היתה להורות לבני העם שבענינים חשובים וגדולים הנוגעים לכלל ישראל, חוב גמור הוא לנקם ולטר.

אך בכונה מיוחדת אמר בעל המאמר "תלמיד חכם", כי רק תלמיד חכם אמיתי ומפרסם ראשי להתנהג במדה קנאית זו כשרואה בכף צרך שעה, אולם לא אנשים כערפנו. כשהראיתי מכתב זה לרבנים בוינה, התפלאו על ענותנותו המפלגת של רבי חיים עוזר, שהשוה עצמו לפשוטי עם. (היכל לדברי חז"ל ופתגמיהם)

ה' ילחם לכם ואתם תחראון (יד יד)

ספר גאב"ד יסודות רבי בן ציון קליין זצ"ל, כי בשנת בצרת נסעה משלחת חקלאים מאנשי יסודות אל הרה"ק החלקת יהושע זיע"א, ובקשוהו שיעתיר בעדם רנה ותפלה שיתפסו השמים בעבים וירדו גשמים.

נענה להם הרבי בלשון הכתוב, ה' ילחם לכם ואתם תחראון, ילח"ם מלשון לחם, הינו שהשית"ת ישפיע לחם ופרנסה, על ידי השתיקה בעדן צלותא, אנשי יסודות קבלו על עצמם שלא לדבר בעת התפלה, ואכן התברכו בגשמי ברכה לרב. (אור עולם)

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (יד טו)

בעת שנכנס החסיד רבי יהונתן אייבשיץ אב"ד לאשיץ זצ"ל לפני רבו הרה"ק השפת אמת זיע"א, הוא אמר לפניו פרוש על הפסוק 'עד אנה תסתיר את פניך ממני', 'עד אנה אשית עצות בנפשי' (תהלים יג ב-ג) כי אימתי על האדם לפחד מהסתר פנים, 'עד אנה תסתיר' וגו', רק כל עוד הוא חושב להושע על ידי עצות שישית לנפשו, אך כשמבין שאין לו עצה על ידי עצמו, אין לו לחוש מהסתר פנים.

אמר לו השפת אמת כי מקרא מפרש הוא בתורה בקריעת ים סוף, ויאמר ה' וגו' 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו', ומקשים מה השאלה 'מה תצעק אלי', הלא בודאי היה להם לצעק ולהתפלל אל ה' בעת צרתם.

אלא כיון שהגיעו להכרה כי סגורים הם ואין להם עצה, הים מלפניהם ומצרים מאחוריהם והמדבר מימין ומשמאלם, והיו צועקים, מה יש לנו לעשות עכשו, מה, תצעק אלי, אמר השי"ת למשה, 'דבר אל בני ישראל ויסעו', כי הם כבר יושעו מיד. (מענות)

ויאמינו בה' ובמשה עבדו (יד לא)

ספר ה'קה"ק העקבי אבירים מסדיגורא זיע"א, מפי החסיד ר' יוסף אייזנטל שהוא שמע מהחסיד ר' פסח מאנוסעליץ, כי בשלחנו הקדוש של הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א היתה כידוע צפיפות גדולה מאד, והחסידים שרצו לחזות בזיו פניו הקדושות של הרבי, היו נשענים על השלחן.

פעם אחת עמד השלחן לקרס תחתיו מחמת העמס הרב, ובן הרבי הרה"ק רבי שלום יוסף מסדיגורא זיע"א הניח את רגלו מתחת לשלחן, כך שהשלחן נשאר לעמד עם כל המסבים והנודחים עליו שעה ארצה, עד לסיום שלחנו הקדוש של אביו.

לאחר מעשה משונדע לחסידים על כח גבורתו העצום, הם השתוממו על כך, ורבי שלום יוסף השיב, אל לכם לחשב שזו גבורת הגוף, למעשה אין זה גבורה אלא כח רוחני הנובע מכח האמונה בהשית"ת. (רשפי קודש - רוזין)

וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו (יד לא)

עובדא ידענא מה שראו עיני ושמעו אזני, יהודי מרוסיה הגיע אל הרה"ק רבי דוד משה מטטארטקוב זיע"א, לבקש ברכה עבור בנו שקבל הודעה כי עליו להתיצב בפני בוחני הצבא, שיחליטו האם פשיר הוא להתגייס לעבודת הצבא.

הרבי ברח אותו שיצא לחפשי וינצל מעבודתם, אך האיש התעקש שלא די לו בברכה הזאת, מפני שמקבל היה ברוסיה שבין בוחני הצבא יושב אדון העיר או הכפר, וגם אם כלם פטרו את הנבחר, היה הרשות והכח בידי האדון לקבלו לצבא.

מאחר ואדון הכפר שלו שונא אותו ומבקש רעתו, הוא אמר לרבי כי האפשרות היחידה שברכת הרבי תתקיים ובנו יצא לחפשי, היא רק אם הרבי יברך שבאותו הזמן שבנו יופיע לפני הועדה, ימות האדון במיתה חטופה.

בשמענו כן ענה הרבי, "הלא כבר נתתי לך את ברכתי", אך הוא באחת, מתעקש וטוען בתקף שהרבי חייב לברך שהאדון ימות בדיוק באותו זמן שבנו יופיע לפני הועדה, אך הרבי ענהו כמקדם, ופטרו מלפניו.

כעבר מספר שבועות הגיע מכתב מאת האיש בזה הלשון, "אבקש להודיע לרבנו הקדוש כי כן היה כמו שהבטיח לי, באותו הרגע שבני פתח את הדלת לעמד למבחן, נפל האדון ממושבו ארצה ומת".

כאשר קראו לפני רבי דוד משה את מכתבו של האיש, הוא התבטא בפיה קדשו ואמר, "פלא עד היכן מגעת כחה של אמונה, באפן שהאמת והאמונה היא סבת כל הנסים". (דברי דוד ע"פ דברי מהר"ז תניינא)

בעת שנפל הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהביטט זיע"א נכד הרה"ק רבי דב בער ממעוזריטט זיע"א למשכב, הזכירוהו לרפואה שלמה לפני הרה"ק רבי פנחס מקארץ זיע"א, וכעבר רבע שעה הזכירוהו שוב, אמר רבי פנחס "איה האמונת חכמים שלכם". (אמרי פנחס ע"פ כתבי רבי ישראל שמעון קסטלניץ)

ויצטק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלף אל המים (טו כה)

אחד מבני סטוויסק מצא את פת לחמו ממסחר בקדרות, כאשר בנו יחידו עוזר על ידו, אחת לשבוע היה אחד מהם מעמיס את הסחורה על העגלה, נוסע אל עיר המחוז בה התקיים יום השוק, ומוכר את הקדרות.

ביום חרף משלג נסע הבן בתורו אל עיר המחוז, ובעברו מעל הנהר קרס הגשר תחתיו והעגלה על רוכבה נפלו אל תוף הנהר ונעלמו, חפשו אחריו חפוש אחר חפוש, אך העלו חרס, האב לא ידע את נפשו מרב צער, בנו יחידו היה זה, ואף להביאו לקבורה אין בידו.

עלה האב השכול לבית אב"ד סטוויסק **רבי חיים לייב רוטנבורג** זצ"ל, ותנה לפניו את גדל שברון רוחו על כי אינו יכול לכל הפחות לקבר את בנו, הרב דבר על לבו כי במצב כזה הוא פטור מלקברו ונסה לנחמו, אך האיש באחת, חיב הוא לקבר את בנו, לא הניח האיש לרב ולא עזבו.

משוראה רבי חיים לייב במה דברים אמורים, הוא נטל גליון ניר וכתב עליו "חיים אריה בן יוסף", נתנו ביד האב וצוה עליו, "לך אל המקום בו נפל בנך לנהר והשלף את הגליון אל המים, אל תסיר עיניך ממנו, במקום בו יעצר, שם טמון בנך", עשו כמצותו, וכאשר דבר הרב כך היה. (פני הארי' החי')

ונחננו מה כי תלינו עלינו (טז ז)

ספר רפה של קוממיות הרב בנימין מנדלזון זצ"ל, יום אחד יצא הרה"ק **הישטח ישראל מאלכסנדר** זיע"א בהשכמה עם כמה מקרבים אל המקום בו נחו האנשים העובדים בנקוי הרחובות, היתה זו מלאכה לא מקבדת, הם היו קמים בבקר השכם ומטאטאים מספר רחובות, ואז מתישבים לעשן ולנוח מהעבודה הקשה.

בשהרבי ומלווי הגיעו לקרבתם, שמעו את אחד העובדים משתבח בפני רעהו, "היום היה לי מטאטא כל כך טוב שעשיתי עמו עבודה נפלאה", אמר הרבי לבני פמלתו, "אתם רואים, אפלו אצלם במלאכתם גדיו שיקת מדת הגאווה". (דברי הרב עמוד קסב)

פסוק אחרי פסוק, הוא מוביל את הקהל באש להבת שלהבת, נוטף פלגי זעה, ועיניו מגירות דמעות התרגשות.

בקול לא לו הוא זועק, 'מי כמכה באלם ה', מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא', אפוף בחבלי אהבה ודבקות הבורא, 'והיה ד' למלך על כל ה-א-ר-ץ', מטלטל קולו את הלבבות, ובאמרו תבות אלו היה גופו מרתת ומזדעזע, עד שהמתפללים התומכים בידו היו צריכים להחזיק בו בחזקה כדי שלא יפול ארצה עמהם, ור' זלמן חוזר למקומו וממשיך לזעק "י-ש-ת-ב-ח שמוך לעד מלכנו". (תולדות רבי זלמן)

תפל עליהם אימתה נפחד בגדל זרועך ידמו כאבן עד יעבר עמך ה' עד יעבר עם זו קניית (טו טז)

לשומעי לקחו ותלמידיו הנאמנים, מראה היה המגיד הרה"ק **רבי צבי הירש מנדבורנא** זיע"א בעל **צמח ה' לצבי** חבה ללא גבול, מרגיש ברוח קדשו בעיני פקיחא על כל הנעשה עמהם, ואם חלילה שרויים היו בצער או בסכנה, היה מחיש בכח עליון לבא לעזרתם ולהצילם מכל הקמים עליהם, ומספר על כך מעשה נורא.

איש חסיד היה ושמו ר' אייזיק מעיר דאלינא, שהיה רגיל להגיע מעת לעת אל רבי צבי הירש כשהוא משרד רגליו דרך הכפרים, ובהגיעו סמוך לנדבורנא, היה עליו לחצות יער קטן.

בבית מדרשו של רבי צבי הירש, רגילים היו להמתין לרבי אחר קריאת שמע כחמש דקות עד שהוא סים, יום אחד אחר שהמתינו לו כרבע שעה ויותר, ועדיו לא סים קריאת שמע, הביטו דרך חור המנועול, וראו את הרבי שוכב בפשוט ידים ורגלים ואומר שוב ושוב 'תפל עליהם אימתה נפחד'.

החסידים הבינו שדברים בגו, ואכן כשעה אחר התפלה הגיע ר' אייזיק מדאלינא, וספר שבלב היער הסמוך רדף אחריו גזלן עם גרזן ורצה להרוגו, הרוצח כבר הגביה עליו את הגרזן, אך לפתע הוא לא יכל לזוז בכל איבריו.

מספר פעמים היה כך, הגזלן רדף אחריו להרוג ואז לא יכל לזוז, עד שלבסוף התיאש הגזלן ור' אייזיק המשיך בדרך עד שיצא מהיער, אמרו לו החסידים, "הלא הרבי הצילך מיד הגזלן, בשעת קריאת שמע". (אהלי צדיקים)

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה' (טו א)

אמר הרה"ק **הבית אהרן** זיע"א, "אם יאמר אדם שירת הים בכל לב ובמסירות נפש, כל אחד לפי מה שהוא, יתקן כל עניניו בגוף ובנפש" (בית אהרן צג), את השירה הזו לה' חמד החסיד המפורסם **ר' זלמן בריזל**, שירה שכלה הודיה להקב"ה על נסיו לעמו, ואמונה ודבקות בה'.

את עבודת השירה הזאת אמן ר' זלמן והתקשר אליה בקשר אמיץ, יקרה השירה בעיניו עד למאד, ועל פן חושש הוא להסתמך על החזנים, פן לא ייטיבו לבטא לפני הצבור את דבר אמירת השירה בכל לב ונפש, משום כך מנהג קבע לו בשנותיו המאוחרות, בשירת הים הוא עצמו עובר לפני התבה, החזן מסתלק לצדדיו, והוא מנהל את מעמד אמירת השירה בכל יום.

תחלת גלגולו של המנהג, היה בכך שבקש לעמוד על המשמר ליד החזן, כדי שאמירת השירה תעשה במתינות, פסוק בפסוק, על כן היה נעמד סמוך לעמוד, ושומר את שפתותיו של הבעל תפלה, אולם בהמשך נקבע מקומו בעמוד התפלה ממשי עד גמר השירה.

המחזה הנשגב היה חוזר על עצמו מדי יום, עודנו משתפך בתפלתו בזעקותיו, ואת זעקתם שמעת על ים סוף, מתחיל הוא לשורר רגליו אל התבה כשהוא נתמך בידי מתפללים אחד מזה ואחד מזה, וכבר נצב הכן על יד החזן.

בעיני רוחו רואה עתה את מעשה מצרים ונסי קריעת ים סוף, כאשר היה רבות מדגים ומתאר לשומעי לקחו לאמר, "הנה נפטרנו סוף סוף מהרשעים האורורים הללו, אשר מררו את חיינו ללא רחם, והנה עכשו, שוב שופכים הם לקראתנו, פרעה וכל חילו במרפבותיהם, מה רוצים המצרים מזלמן בריזל, מה רע עשה להם, גענואלד, עוד רגע אחד וידי המצרים ישיגוהו, ויקחו אותו ואת משפחתו חזרה למצרים, לפיתום ולרעמסס, את הנקדים הזאטוטים רוצים הם להטביע בטיט שבקירות הבתים, להשליכם אל היאור".

כך בעוד מחשבותיו סוערות וגועשות בקרבו, הוא פותח בקול חוצב להבות אש, 'י-י-י-ש-ע-ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצר-י-ם, וירא ישראל את היד הגדלה, וכל העם מתרחק מחזיק אחריו בקולות וברקים, 'ויאמינו בה' ובמשה, כך נכנס כל כולו לתוף השירה,

פרשת בשלח – שבת שירה

נוחם של צדיקים

האיש, תושב הכפר יאנאשי - כפר קטן בצפון מזרח ארץ הונגריה, עמד לפני הרה"ק רבי חיים מצאנז זע"א, כשהוא מופתע מאוד לשמוע את הרה"ק מצאנז פונה אל כל הקהל שעמד סביבם ואומר בקול: הביטו וראו את השוטים מהונגריה! על ידם ממש מצוי "פועל ישועות", והנה הם מרחיקים נדוד ומגיעים עד לכאן...

עוד הקהל עומד משתומם לשמע דברי הרה"ק מצאנז, והרבי פונה ישירות אל האיש ואומר לו בגערה עצורה: מה לך פה?! במטותא ממך, שוב תיכף אל מי ששלח אותך הנה, בקש ממנו את ישועתך, כי ביכולתו לפעול ישועות בקרב הארץ, אילו רק ירצה בכך...

דברי הרה"ק מצאנז נאמרו לאיש שלפני זמן קצר תינה באזניו את צערו וכאבו: עלילה שקרית נטפלה עלי בלא עוול בכפי. עומד אני בפני משפט קשה שאחריתו מי ישרונה. לא ידעתי כיצד להתמודד עם הצרה הצרורה, התייעצתי עם הרב המקומי, הרה"ק רבי נפתלי הירצקא הלוי זילברמן, מי שלימים זכה להתפרסם בשמו "רבי הערצקעלע ראצפערט'ער", והוא זה שייעצני לנסוע לצאנז ולבקש את ברכת קדשו של הרבי.

אך שמע הרה"ק מצאנז את שמו של השולח והגיב כפי שהגיב, שעליו לנסוע חזרה אל רבי הירצקא, כי ממנו קרובה ישועתו לבוא. כמקיים את הוראת הרה"ק מצאנז חזר האיש לביתו של רבי הירצקא ובכה לפניו בדמעות שליש, באומרו: הנה גם הרה"ק מצאנז סובר שישועתי צריכה לבוא מכאן.

כשמוע רבי הירצקא את הדברים, נענה ואמר: אם כך הדבר, אקח את ספר התהלים ואתפלל עבורך. למותר לציין שתפילתו של הצדיק נענתה, והאיש יצא זכאי ממשפטו בדרך ניסית עד מאוד: המסמכים שהוגשו לבית המשפט הוחלפו במסמכים אחרים. השופט שזעם על הטעות המשוונה, שיחרר את האיש וקבע כי אין עליו כל טענה.

לא הייתה זו הפעם היחידה בה הרה"ק מצאנז הצביע על רבי הירצקא כפועל ישועות. היה זה באחת השבתות בהם רבי הירצקא הגיע להסתופף בחצר הקודש בצאנז. ליל שבת, בטרם עריכת השולחן, בעונותונותו הרבה, התיישב רבי הירצקא בקצה השולחן, אולם כשהרה"ק מצאנז נכנס לבית המדרש, פנה ושאל: איה הוא רבי הירצקא? וכשהראו לו אותו יושב בקצה השולחן, הזמינו שיעלה ויבוא לשבת בראש השולחן.

באותה שעה היו נוכחים שם כמה וכמה

מצדיקי הדור. הלא בכפר יאנאשי יושב הרה"ק רבי הירצקא, שהוא עובד ה' בהתלהבות ובמסירות נפש, בקדושה ובטהרה. הבה ונתארגן כולנו לנסוע יחד אל רבי הירצקא ושם נהיה בשבת שירה בשבת אחים גם יחד.

הסכימו כולם פה אחד לרעיון זה, התארגנו ולקחו יחד עמם את כל צרכי השבת: לחם משנה ויין אדום לקידוש, בשר ודגים וכל מטעמים. כמה מהחסידים גם הביאו עימם פשטידות גדולות, בקבוקי שיכר טובים ומיני פירות טובים לעריכת השולחן של הצדיק.

סיימו איפוא האורחים ואמרו לתושבי יאנאשי: הבאנו איתנו הכל, ואין אנו מבקשים אלא מקום ללון. עוד הם מדברים, ולפתע נראתה עגלה נוספת ובה קבוצה נוספת של חסידים ואנשי מעשה. למרבה הפלא גם בפיהם היה סיפור דומה, כשגם הם לפתע התעוררו להגיע לרבי הירצקא מבלי כל סיבה נראית לעין. אדהכי והכי התברר שלאותה שבת שירה, פרשת בשלח, הגיעו כמאה איש כדי לשבות יחד עם רבי הירצקא.

אותה שבת ביאנאשי נותרה חקוקה בלב החסידים והייתה קרויה לדורות "דער יאנאשיער שבת שירה". כל השבת היה רבי הירצקא עסוק מאוד בעבודת קדשו, בתורה ובתפילה, בשמחה ובצהלה. למרבית החסידים לא היה מקום שינה, והם היו נעורים כל הלילה באמירת ספר הזוהר הקדוש וסיפורי צדיקים. במוצאי שבת נפרדו החסידים מרבי הירצקא כשהם נותנים לו 'קוויטלאך' ופדיונות, ולא ארך זמן רב עד שכולם נוכחו שברכות קדשו של רבי הירצקא עשו פירות. ואילו, רבי הירצקא חילק את כספי הפדיונות לעניים ואביונים מתוך שסבר כי זה 'מעשה נסים', שכן לא הבין כיצד ברכותיו פועלות ישועות בשמי מרומים.

בשבוע שלאחר מכן, כשאותם חסידים שנסעו אל הרה"ק מצאנז חזרו לבתיהם, הם ידעו לספר שבערב שבת, כשנכנסו לקבל ברכת שלום מרבם, אמר הרבי בלשון של תמייה: איני יודע מפני מה הייתם צריכים לבוא בנסיעה רחוקה כל כך, והלא יש בשכנותכם את רבי הירצקא מיאנאשי, והרי אצלו תוכלו ללמוד יראת שמים ולהיוושע בכל מיני ישועות.

או אז הבינו כולם שההתעוררות הגדולה לנסיעה אל רבי הירצקא לשבת שירה, זו שלמעשה פתחה את החצר הקדושה, הגיעה בהשפעתו של הרה"ק מצאנז שעורר והביא לכך.

רבנים גאונים מפורסמים וצדיקי הדור, ודעתם מעט חלשה עליהם בראותם את הרה"ק מצאנז חולק כבוד מופלג שכזה לאיש צעיר לימים, רב בעיירה קטנה מאוד. הרגיש בכך הרה"ק מצאנז ואמר: אל תקנאו באברך זה, עוד עתידים דלתות ביתו להישבר מרוב האנשים הצובאים עליו לקבל אצלו דבר ישועה ורחמים... דבריו אלו של הרה"ק מצאנז עשו רושם, וב'שבת שירה' אירע הדבר, כשמשמים נתנו בלבם של חסידים רבים ואנשי מעשה לבוא אל רבי הירצקא, ובכך לכונן את חצר קדשו שלימים עברה אל העיר ראצפערט, כשאלפים ורבבות בני ישראל מסתופפים בצילא דמהימנותא ושותים מים חיים מבארו הזך.

היה זה בשעות הצהריים של ערב שבת פרשת בשלח, כשאל הכפר יאנאשי הגיעה עגלה עם יהודיים חסידיים בעלי צורה שביקשו אכסנייה לשהות בה בשבת. יהודי הכפר לא מנו אלא שלושים משפחות, מהם שתי משפחות בעלי יכולת, והשאר היו קשי יום שבקושי הצליחו להביא טרף לביתם.

כשהתפלאו תושבי הכפר לנוכח האורחים שלפתע פתאום הגיעו, סחו להם האורחים, כי ביום אתמול כי יעבור, בין מנחה לערבית, ישבו בבית המדרש בעיירה בה הם מתגוררים, ונדברו איש עם רעהו: הלוא שבת שירה קרבה ובאה, זו השבת המיוחסת בה קוראים בתורה את ניסי קריעת ים סוף ואומרים שירה, זו השבת של 'יאמינו בהשם ובמשה עבדו', זו השבת שבה רגילים חסידים לשהות בצל רבותיהם, ואכן רבים קמו ונסעו לאדמו"רי הדור, ואנו נותרנו כאן. מה נעשה עתה כשנכספה וגם כלתה נפשנו לחזות בנועם השם ולבקר בהיכלו?!

אחד מהנוכחים קם והגיד את דברי רבינו הבעל שם טוב הלומד מהפסוק בסוף פרשת בשלח (שמות יז יד): **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֶאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנִי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחָר אֶמְקֶה אֶת זֵכְרִי עִמָּלֶךָ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם** - מה שצריכין לנסוע לצדיק הדור, ולא די בספרי מוסר לבד, זה מפורש בתורה, ו'יאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר ושם באזני יְהוֹשֻׁעַ, אף שאמר ה' אל משה לכתוב בספר, ולכאורה די בזה, ועם כל זה אמר לו 'ושם באזני יְהוֹשֻׁעַ', שידבר עמו פה אל פה, **כי העיקר הוא מה ששומעין מצדיק הדור, כי משה היה צדיק הדור**. ועל כן, אין מתאים יותר משבת פרשת בשלח לנסוע אל הצדיק, אמר האיש, והנה אנו מצויים כאן.

קם אחד מבני החבורה ואמר: עדיין לא מאוחר! גם אנחנו יכולים לנסוע אל אחד

אמונת צדיקים הייתה הצינור שדרכה השפיע הרה"ק רבי הירצקא שפע וברכה לקהל חסידיו. היה זה באחד הימים כשרבי הירצקא כבר התגורר בראצפערט והוא נסע על אם הדרך. כדרכו, נסע הרבי בעגלה פשוטה למדי. עודו נוסע והנה הופיע לידו הנגיד המפורסם רבי ישעיה לבקוביץ, מהעיר ליסקא, שנסע עם כרכרה מפוארת. ראה הנגיד את רבי הירצקא נוסע בעגלה שכזאת והציע לו לעבור לכרכרתו והוא יקחנו למחוז חפצו.

מתחילה סירב רבי הירצקא לעזוב את עגלתו ולעבור לכרכרה, אולם לאחר הפצרות מרובות הסכים לכך. במהלך הנסיעה פנה הגביר לרבי הירצקא ואמר לו: רבי, יש לי בקשה גדולה מכם. יש ברשותי כמות גדולה של סחורה, סבור הייתי שמחיר הסחורה יעלה וכך ארוויח כהוגן, אלא שלמעשה ירד מחיר הסחורה, ולכן, לכל הפחות, אבקש שלא אפסיד את כספי. אבקש שהרבי יברכני שיעלה בידי למכור את הסחורה בלא כל נזק והפסד.

נענה רבי הירצקא ואמר לו: אם תבטיח לי שתביא לי שעון זהב חדש מהעיר 'פעסט' אתן לך עצה הוגנת! הנהן רבי ישעיה בראשו, כמי שמסכים לתנאי. ורבי הירצקא המשיך ואמר: סע עתה לעיר 'פעסט' ושם יעלה בידך א"ה למכור את סחורתך במחיר הוגן. לא זו בלבד שלא תפסיד את כספך, אלא שגם תראה בזה ריווח הוגן. אך זכור נא שהכל הוא בתנאי קודם למעשה: אם תביא לי את השעון מפעסט - יעלה זאת בידך, ואם לא תביא - תפסיד את כספך.

משראה רבי הירצקא את פני הגביר משתוממות, המשיך ואמר לו: הקשב ואספר לך סיפור ממנו תלמד שעצותי וברכותי מתקיימות רק באמונה שלמה, כשמקיימים את התנאי שבא יחד עמם. כל עוד שהתנאי אינו מתקיים, גם הברכה אינה חלה.

היה זה באותם ימים שעדיין התגוררתי ביאנאשי, והרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זיע"א, עוד היה בחיים חיתו. פעם אחת הגיע אלי חסיד מופלג, ששם משפחתו היה 'שלייטנר' מהעיר 'אירבא', ודמעתו על לחיו.

אותו אדם תינה באזני שהשמועה הגיע אליו שהרה"ק מליסקא הגיע אל העיר 'באטער', ובשל כך מיהר לנסוע לשם, כדי לקבל ברכתו. למרות שנסע במהירות, תיכף כששמע מכך, הרי שעד בואו לעיר, נתאחר המועד ונודע לו שכבר עזב הרה"ק מליסקא את העיר. האיש היה שבור ורצוץ מכך שלא עלה בידו לפגוש את הרה"ק מליסקא, והבנתי כי עגמת נפש זו באה לו לפי שהיה זקוק לברכתו של הצדיק באופן דחוף מאוד.

שאלתי איפוא: אולי תאמר לי מפני מה ביקשת לפגוש את הרבי ומה ברכה נזקקת לקבל ממנו?! פתח אותו אדם ששמו כאמור היה 'שלייטנר' וסיפר שהוא סוחר גדול בשוורים.

דרכו לרכוש שוורים בירידים של בהמות גסות, ולמוכרם בריווח הוגן. דא עקא שברשותו אכן כמות גדולה של שוורים, אלא שמחירם של השוורים ירד פלאים וחושש שמא יאלץ להפסיד ולמכרם במחיר פחות ממחיר הקרן שהוא קנה את השוורים.

לרגע עצר רבי הירצקא את הסיפור והביט בעיניים נוקבות ברבי ישעיה לבקוביץ, כמי שמרמז לו שהישועה לה היה זקוק אותו 'שלייטנר' סוחר השוורים, דומה היא בהחלט לישועה אותה הוא גם מבקש: שניהם התמודדו עם בעיה של ירידת השער וסחורה שעליהם למכור בפחות מהמחיר שרכשו אותה. רבי ישעיה הנהן בראשו, ורבי הירצקא המשיך בסיפורו:

כשמעתי את עניינו של סוחר השוורים אמרתי לו: יכול אני ליתן לך עצה הוגנת, אלא שתנאי יש לי בה, והוא כתנאי בני גד ובני ראובן. אין כוחה של עצה זו אלא אם כן תקיים את התנאי. אותו 'שלייטנר' הסכים ויעצתי לו לנסוע לפעסט, שם יעלה בידו למכור את השוורים בריווח הוגן, אלא שכל זה בתנאי שתביא לי משם שעון זהב חדש.

אותו 'שלייטנר' הרהר בדבר ולא ידע את נפשו. העצה לנסוע דווקא לפעסט, כדי למכור שם את השוורים, ועוד יותר מכך, התנאי הגלוי לך, לא מצאו חן בעיניו, אלא שלא רצה לדחות את הדברים על הסף. כיון שכך, החליט אותו סוחר שיעשה לעצמו סימן, והסימן הוא שינחנו כיצד עליו לנהוג.

העברת השוורים ממקום למקום באותם ימים הייתה נעשית באמצעות רכבות, אלא שבעוד שהקרונות המותאמים לבני אדם מצויים תמיד ברכבת, הרי שקרונות משא לבהמות אינם מצויים אלא אם כן הזמינו אותם מראש. הסדר הוא ששבוע ימים קודם לנסיעת הבהמות יש להזמין במשרדי הרכבת בקשה מיוחדת, שיחברו ביום מסוים ובשעה מסוימת קרונות מיוחדים לבהמות, ורק כך ניתן לשנע את השוורים ממקום למקום.

אמר 'שלייטנר' לעצמו: אלך עתה ואראה אם אצליח לשכור קרונות לשוורים, להסיעם לפעסט, באופן מידי. אם יהיו קרונות כאלו מוכנים ומזומנים עבורי - סימן מובהק הוא שכך עלי לעשות, ואם לאו - הרי שאצטרך לשקול את צעדי. כיון שהגיע האיש למשרדי הרכבת, הופתע לשמוע כי יש עבורו, מוכן ומזומן, שלשה קרונות משא, שנועדו לנסוע לפעסט.

ראה 'שלייטנר' כי מהשמים הדבר, הביא במהירות את השוורים ונסע עמם לפעסט, שם עלה בידו למכור את השוורים במחיר כפול ממה שהיו שווים באותו הזמן. כמובן ששלייטנר חזר ליאנאשי והביא עימו שעון זהב כפי התנאי שהתנתי עימו.

לשלייטנר זה היה ידיד שגם הוא עסק

במסחר שוורים, ואף הוא בהאי צערא קא יתיב, שלא עלה בידו למכור את שווריו כי אם בפחות ממחיר הקרן בו רכש את השוורים. שמע האיש כי שלייטנר מכר את כל שווריו, והתעניין אצלו לדעת מה זה ועל מה זה. לא הסתיר שלייטנר את סודו ואמר לו כי קיבל עצה טובה מרבי הירצקא, למכור את השוורים בפעסט, כשעצה זו הייתה מותנית בתנאי של הבאת שעון זהב מפעסט.

החל אותו ידיד ללגלג ואמר: אני אראה לך שאצליח למכור את השוורים בעיר פעסט, גם בלי להביא שעון זהב לרבי הירצקא. תיכף ומיד נסע האיש לפעסט יחד עם שווריו, אלא שלדאבון ליבו, לא עלה בידו למכור את השוורים כי אם בהפסד גדול מאוד, ויצא כשידיו על ראשו.

סיים רבי הירצקא ואמר לנגיד רבי ישעיה לבקוביץ: הלא תראה שאין עצותי מתקיימות אלא אם כן מאמינים לדברי ומקיימים את תנאי. אף אתה תקיים את התנאי ותזכה לשפע ברכה. למותר לציין שרבי ישעיה עשה כעצת רבי הירצקא, מכר את כל הסחורה בריווח גדול, וכמובן שהביא שעון זהב לרבי הירצקא כפי התנאי.

כתב הרה"ק האמרי 'יוסף' זיע"א: וכשם שצריכין להאמין בהש"ת כן צריכין גם כן להאמין בצדיקים, כמאמר הכתוב (שמות יד לא) 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו', ואם אינו מאמין בהצדיק, אף שמאמין בהש"ת שיוכל להושיע לו, רק שאינו מאמין שזה הצדיק הוא צדיק הדור, וביכולתו להמשיך לו הישועה על ידו מאת הש"ת פועל הישועות, והש"ת רוצה ביראיו ויפעול ישועתו על ידי זה הצדיק, אז בוודאי אי אפשר לאדם הזה שיהיה לו הישועה, אף שהצדיק הזה הוא באמת צדיק הדור ויכול לפעול ישועות לבני ישראל, מכל מקום כיון שזה אינו מאמין בו באמונה שלימה שהוא יכול להמשיך לו הישועה, לכן אי אפשר לו להושיע על ידו, כי האדם צריך להאמין קודם בהש"ת שהוא כל יכול ופועל ישועות בקרב הארץ, ועוד צריך להאמין שזה הצדיק הוא קרוב להש"ת על ידי מעשיו הטובים, ויכול להמשיך לו הישועה בתפלתו הזכה.

וז"ש 'ויאמינו בה', ר"ל קודם האמינו בה' שהוא כל יכול, ואח"כ האמינו 'במשה עבדו', ר"ל אשר משה הוא עבדו של הש"ת, וביכולתו להמשיך הישועות לבני ישראל מאת הש"ת, וכל זה צריך האדם להאמין באמונה שלימה, ונמצא לפי"ז כאן כיון שמשם רבינו ע"ה רצה לילך לגאול את ישראל מתחת יד מצרים, ה' מוכרח שקודם יאמינו העם במשה שהוא צדיק הדור, ועל ידו ראוי לבוא להם הישועה, ובלתי זאת לא ה' באפשרי שיגאל אותם וכו"ל.

מוליך יקירן וחידושים נפלאים מהוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצדא שליט"א

מִלְתָּא דְּחֵדָּתָא

חֵדָּתָא דְּאִוְרֵייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

בכח ההכנה זוכה לסיוע מן השמים

מקודם התפילה היתה התפילה משאירה רושם הקדושה גם בשעה שלאחריה, ומכח תפילה אחת היתה נמשכת הקדושה עד לתפילה הבאה, ותפילה אחת מוסיפה קדושה על חברתה, ונמצא כל היום שמור בקדושה.

הכנה לשבת

בשל כך הזיקקה תורה הכנה קודם השבת, כמו שאמרו (ע"ז ג.) מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, וכן אמרו (שבת קיז.) לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר **והיה ביום הששי והכיננו את אשר יביאו**. ונודע שג' ימים קודם השבת הם הכנה לשבת, כדאיתא (פרע"ח שער השבת פ"א) שביום ד' יכוין לקבל תוספת נפש של שבת הבאה, וביום ה' יכוין לקבל תוספת רוח, וביום ו' יכוין לקבל תוספת הנשמה. וכן לאחר השבת נשארת תוספת הנשמה עד יום א', ותוספת הרוח נשארת עד יום ב', ותוספת הנפש נשארת עד יום ג'.

השפעת השבת לאחריה כפי ההכנה מקודם

ובדרך זו אמר **מרן הבעל שם טוב הקדוש ע"ה**, הרמז בפסוק (שמות לד כא) 'בחרש ובקציר תשבות', 'חרש' ראשי תיבות חמישי רביעי שישי. דהיינו שהחרישה היא ההכנה מקודם, והקצירה היא קבלת הפירות מעבודתו בשדה, וזהו לרמז שקודם השבת נצרך להתייגע בג' ימים אלו בבחינת החרישה שהיא ההכנה קודם בוא הקדושה, וכפי היגיעה בהם כך זוכים למתנת השבת ולקצור פירותיה בג' ימים שלאחריה.

כפי ההכנה מקודם נשארת הקדושה לאחר זמן

ועל פי זה נראה לבאר גם כפל הכתוב (ויקרא יא מד) 'והתקדשתם והייתם קדושים', 'והתקדשתם' מורה על הכנת האדם קודם המצוה בהתקדשות יתירה, ועל ידי כך זוכה ל'והייתם קדושים' שגם לאחר קיום המצוה תשאר בו הקדושה בקביעות, כעין מה שדרשו חז"ל (יומא לט.) 'והתקדשתם והייתם קדושים', אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, בעולם הזה מקדשין אותו לעולם הבא. שעל ידי הכנתו לקדש עצמו מלמטה אפילו הכנה מועטת זוכה לקדושה מרובה מלמעלה ובעולם הבא.

א' כח ט), להיות עבודת ה' מתוך ידיעה, ולא לקיים המצוות בדרך רגילות כמצות אנשים מלומדה, וזהו שנרמז בלשון הכתוב (דברים ד כט) 'ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך', והוא ענין הדרישה האמור כאן, שיהיה האדם דורש ומבקש ומשתוקק להכין עצמו להיות ראוי לעבודת ה', ועל ידי זה יזכה שיהיה ה' מצוי לו בכל זמן שיבקש קרבתו, כי תהיה הדרישה שלמה בכל לב ונפש.

בזכות ההכנה נשארת הברכה בקביעות

ועל ידי ההכנה זוכה להמשיך הברכה לאחריה, שתשאר עמו הקדושה בקביעות, וזהו שמצינו בגמרא (ברכות לב:) שהיו חסידים הראשונים שוהים שעה אחת קודם התפילה ושעה אחת לאחריה, כי על ידי השהות וההכנה

והיה ביום הששי והכיננו את אשר יביאו (טו ה). עיקר התחלת כל דבר הוא להכין עצמו כדי לזכות לקדושה היורדת מן השמים, כמו שפירש **בפנים יפות** (צו) שהתורה נמשלה לאש ככתוב (ירמיה כג כט) 'הלא כה דברי כאש', וכמו שבעבודת הקרבנות הייתה המצוה להקדים תחילה אש מן ההדיוט כדי שתדל עליה אש מן השמים, כך גם בעבודת האדם כפי מה שמעורר עצמו מלמטה כך זוכה לתוספת התעוררות משמים, וכמו שאמרו (שהש"ד ה ב ב) פתחו לי פתח כחודה של מחט וכו', וכיון שאדם פותח ומביא אש מן ההדיוט, מסייעים אותו באש של מעלה - אש אוכלת אש.

ענין ההכנה לכל דבר שבקדושה

כל דבר שבקדושה צריך להקדים לפניו הכנה ויגיעה, בבחינת 'דע את אלהי אביך ועבדהו' (דה')

מִלְתָּא דְּפִלִּיאָה

בשידוכים נגלה ביותר ישועת ה'

הַתִּיַּצְבוּ וְרֹאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם (יד ג). מפסוק זה רמז החיד"א ע"ה בספרו **לחם מן השמים** (בשלח אות ח) את שאמרו חז"ל (סוטה ב.) קשה זיווגו של אדם לפני המקום כקריעת ים סוף. דמה שאמרה תורה 'התיצבו' עולה בגימטריא 'חתן כלה', לומר שזיווגם של חתן וכלה דומה לקריעת ים סוף. ועוד פירש החיד"א שלפיכך נרמז ענין חתן וכלה קודם קריעת ים סוף, לומר שזכו לקריעת ים סוף בזכות מתן תורה שבהם נמשלו הקב"ה וכנסת ישראל לחתן וכלה.

ועל עניין השידוכים נאמר **התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום** כי אכן השידוכים הם מאת ה' ללא התערבות מעשה אנוש ותחבולותיו, כפי שפירש **הגאון מוילנא ע"ה** בספרו **יהל אור על הזהרה** (פקודי רנה.) את הפסוק (תהלים קכז א) 'אם ה' לא יבנה בית שווא עמלו בוניו בו', 'בית' הוא השידוך להקמת בית יהודי, ואם לא יצא השידוך מאת ה', לשווא יתייגעו העוסקים בו כי לא יצא אל הפועל.

וכן אומרים בשם **החזון איש ע"ה** שאף שבזמננו יש הסתר פנים והנהגת הבורא נסתרת בעולמו, מכל מקום בשידוך נגלית ההנהגה, ואפשר לראות בעין בשר הכיצד מתגלגל השידוך על ידי ההשגחה העליונה.

ואפשר למצוא סמך לדבר בגמרא (מו"ק יח:): מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש, מן התורה דכתיב (בראשית כד ג) 'ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר, מן הנביאים דכתיב (שופטים יד ד) 'ואבינו ואמו לא ידעו כי מה' היא', מן הכתובים דכתיב (משלי יט ד) 'בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת'. ואף שבזמננו כל מאורעותינו נגזרים מאת ה', אבל בעניני זיווגים אפשר להכיר בכך במוחש כי מה' יצא הדבר.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

להכיר ניסי ה' שבטבע

בני ישראל הכירו כי ניסי היבשה והטבע הם כמו ניסי קריעת הים

ובזה אמרתי לפרש מה שדיבר בקדשו הרה"ק בעל הנועם אלימלך ע"ה (ליקוטי שושנה ד"ה א"י ע"ד שפירשתי ובני): 'ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים'. דהנה ישראל בשעת קריעת ים סוף ראו נפלאותיו יתברך שמו ורוממותו וגדולתו. ויש צדיקים שהולכים תמיד בדביקות ולבם תמיד ברוממות אל ובגדולתו אף שלא בשעת קריעת ים סוף, שגם ביבשה רואין נפלאותיו איך הם עד אין קץ וערך בכל דבר ודבר הנמצא בעולם. וזהו הפירוש 'ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים', פירוש שביבשה הלכו בזה הרוממות אל כמו בים. וזהו 'הפך ים ליבשה' (תהלים סו ו), שהצדיק הנסים והנפלאות הנראין בים, הוא רואה ביבשה לאשר הולך תמיד ברוממות אל וגדולתו יתברך שמו. ע"כ לשונו הקדוש.

ניתן לומר כי אלו שני סוגי הנהגות האמורים, ישנה הנהגה ניסית כמו ניסי קריעת ים סוף ודומיהם, והוא בבחינת 'בתוך הים', אך הצדיק לוקח הנהגה זו ורואה אותה גם בהנהגה הטבעית 'ביבשה', שכל הנעשה עמו ואשר נראה כי בדרך הטבע הוא, הרי זו רק מכוח ההשגחה הפרטית הנסתרת בכל פעולה ודבר הנמצא בעולם.

כאשר מתגאה וחושב כי ראוי להנהגה ניסית הרי זה מחרף ומגדף

יתכן להוסיף בזה, כי הנסים שנעשים מעל דרך הטבע הם כאשר ישראל ראויים לכך, אך כאשר אינם ראויים הם נעשים באופן נסתר. ומשכך, 'הקורא הלל בכל יום' שחושב עצמו לראוי לנסים מעל דרך הטבע, 'הרי זה מחרף ומגדף', כי כשמתגאה וחושב כי כוחו גדול כל כך, נמצא מחרף ומגדף, שהרי על בעל הגאווה נאמר (סוטה ה.) אין אני והוא יכולין לדור בעולם שמסלק רגלי השכינה.

כי המהלל רק על הנסים הגלויים מחרף ומגדף, כי אינו מכיר בניסים הנעשים בהנהגה הטבעית, ועל האדם לדעת כי גם כל מקריו ומאורעותיו בכל יום ובכל רגע אף הם בכח האלוקי הנסתר בהם. ולכן בכל יום מודים ומשבחים על הניסים שבטבע, כמו 'וצר אור ובורא חושך', ואילו ההילול על הנסים הגלויים נתקן רק בימים מיוחדים שבהם היה התגלות נסים אלו, אך לא בכל יום.

כשמודה בניסים הנסתרים שבבריאה מוכיח כי רק ה' הוא הנותן כח לעשות חיל

וכך הם ממש דברי מרן הכתב סופר ע"ה (דרשות לשבת הגדול תר"י) ונביא מלשונו: דהנה הלל שאנו אומרים מיוסד ומתוקן על הניסים שעשה ה' לנו בצאתנו ממצרים ובקריעת ים סוף, והם המה ניסים שלא בטבע. אבל באמת אנו צריכים להודות לה' גם על כל תגמולוהי שעושה לנו בכל יום בדרך הטבע, שהוא זן ומפרנס ומכלכל אותנו ומכין לנו כל הצטרכותנו, ולא נחשוב כי בכוחנו ועוצם ידינו עשינו את החיל הזה, כדכתיב (דברים ח יח) 'וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל'. ויתבונן האדם כי לא לחכמים לחם ולא לנבונים עושר, וכמה גיעות וטרחות טרחו בני אדם ולא עלתה בידיהם, כי 'ה' מוריש ומעשיר' (שמואל א' ב ו) והכל בידי שמים.

ולהיות כי כן, צריכים אנו לשבח את ה' ולהודות לשמו הגדול על חסדו שבכל יום עמנו, וכן אנו אומרים בברכת ההודאה 'ועל נסיך שבכל יום עמנו' וכו'. ומי שמודה לה' רק על הנסים שעשה איתנו ביציאת מצרים שהיה שלא בטבע, מורה בזה כי אינו מכיר 'חסד אל כל היום' (תהלים נב ג), ואמור יאמר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ובזה כופר בהשגחת ה' והוא מחרף ומגדף. וזהו שאמרו חז"ל 'הקורא הלל בכל יום' שאינו אומר רק הלל המתוקן על ניסי מצרים שהם חוץ לטבע ואינו מוסיף לשבח על הטוב שבכל יום עמנו, 'הרי זה מחרף ומגדף'.

ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים (ט). בכדי לבוא לביאור הכתוב נקדים תחילה להבין מה שאמרו בגמרא (שבת קיח:) 'הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף'. ותמוה, מה פגם בזה, הלא איתא בחז"ל (שיהש"ר בב): ר' שמואל משום ר' חנינא, כל קילוס וקילוס שישראל מקלסין להקב"ה הקדוש ברוך הוא יושב ביניהם הדא הוא דכתיב (תהלים כב ד) 'ואתה קדוש יושב תהלות ישראל', שבשעה שישראל אומרים הילולים שורה עליהם שכינה.

שני סוגי הנהגות בבריאה ותכליתם

מבאר המשך חכמה ע"ה (בחוקותי ד"ה ונתתי) שישנם שתי הנהגות בהם מנהיג בורא עולם את עולמו. ישנה הנהגה ניסית מעל סדר העולם, ויש הנהגה בדרך הטבע. אמנם הקב"ה משדד הטבע אך הנהגה זו אינה התכלית, רק באם ילמד מזה האדם לשאר הנהגות העולם כשיבין כי כל אשר קורה ואשר נראה כטבע אינו אלא בהשגחה פרטית, ואף הטבע כולו מונהג בהנהגה אלוקית אלא שנסתרת בטבע, כמו שאמרו המקובלים 'הטבע' גימטריא 'אלקים'. וזאת היא התכלית של כל ההנהגה הניסית, ללמד על ההנהגה הטבעית שאף היא בהנהגה אלוקית וניסית, וכאשר האריך בזה הרמב"ן (לעיל יג טז): ומן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בניסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם.

האומר הלל בכל יום מכיר בניסים הגלויים ומכחיש את הניסים הנסתרים בטבע

לפיכך הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף, כי תכלית ההלל היא להלל על הניסים היוצאים מטבעו של עולם, אך היות ותכלית ניסים אלו היא הידיעה שבכל הנסתר בטבע ישנה הנהגה אלוקית בהשגחה פרטית, נמצא

מילין יקירין

פרקי הדרכה ועבודה ה'

אמונת צדיקים מזככת את הגוף

מורא הרב הוא הדרך להגיע ליראת ה'

על ידי מורא הרב מגיעים למורא שמים, נראה זאת במה שאמרו בגמרא (ברכות לג'): 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה' (דברים י יב), אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא, והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי אין לו לקדוש ברוך הוא בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים שנאמר (ישעיה לג') 'יראת ה' היא אוצרו', אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא.

ונתחבטו כל גדולי עולם בביאור גמרא זו, שהרי התורה מדברת לכל אחד מישראל ולא רק למשה רבינו, ואם כן, אמנם לגבי משה היראה היא דבר קטן אך לכלל ישראל דבר גדול מאד היא, ואין 'בואר הפסוק' מה ה' אלהיך שואל מעמך' שנשמע מזה שאינה אלא דבר קטן.

הנה הבעל שם טוב הקדוש ע"ה (פר' עקב מספר קהלת משה) מפרש זאת על פי דברי הזוהר (תק"ז תיקון ל' עג.) שיש שני מיני יראות, יראת העונש ויראת הרוממות, היראה מחמת עונש אינה דרגה הרצויה והחובות הלבבות אמר על העובד מחמת פחד עונש שהרי זה כאילו עובד לזולתו חס ושלום. והיראה הטובה היא יראת הרוממות בגין דאיהי רב ושליט, ויראת העונש רחוקה ממנה מאד. זו היראה נקראת 'יראת שמים' כי השמים מפחדים מהקדוש ברוך הוא רק בגלל רוממותו שכן אין בהם שכר ועונש, וזה שאמר התנא 'ויהי מורא שמים עליכם'.

בין שני סוגי היראות הללו נמצאת ממוצעת יראה חדשה והיא יראת הרב 'מורא רב', שמתירא מתלמיד חכם כדרשת חז"ל 'את ה' אלהיך תירא' לרבות תלמידי חכמים. האדם המתירא מן הרב אינו רחוק מיראת הרוממות, ועל כן כיון שכל ישראל היו מתיראים ממשה רבינו ע"ה נמצא שלא היו רחוקים כלל מיראת הרוממות, ועל כך תירוץ הגמרא 'לגבי משה מילתא זוטרתא' כי המתיראים ממשה רבינו דבר קטן להם להגיע ליראת הרוממות. כלומר, באמצעות יראת תלמיד חכם מגיעים ליראת הרוממות.

בן אבוה, והלקוהו שיתין פולסי דנורא, על שלא עמד בפני תלמידי החכמים.

ויש להבין, מאיזה טעם נהג כך מטטרו"ן שלא עמד בפני החכמים, אלא פירשו בו שהגמרא מביאה (ב"ב ק"ט:) האם תלמיד שנכנס לפני רבו, האם צריך רבו לעמוד בפניו או לא. והגמרא מחלקת אם פליג ליה רביה יקרא צריך לעמוד בפניו, ואם לא פליג ליה רביה יקרא לא צריך לעמוד בפני התלמיד. לכן מטטרו"ן לא עמד, שהרי כאן לא פליג ליה רביה יקרא לאחר, ולכן לא צריך לעמוד בפניו כאשר נמצא הוא לפני רבו - הקדוש ברוך הוא. אבל למרות זאת בשמים הלקוהו שיתין פולסי דנורא, ולמה, כי כבוד תלמיד חכם גדול כל כך, ואפילו לפני הקדוש ברוך הוא צריך לעמוד.

משום כך, כל זמן שהיה רבי עקיבא בבית המדרש לא דרש דרשה זו, כי אכן הבין שלא שייך לדרוש 'את ה' אלהיך תירא' לרבות עוד בריאה שצריך להתיירא מפניה כמו מפני הקדוש ברוך הוא. אבל כשעלה לשמים וראה מה כבודו של תלמיד חכם שאפילו בפני הקדוש ברוך הוא צריך לחלוק לו כבוד ולעמוד מפניו, אמר, עכשיו אני דורש מה בא לרבות 'את ה' אלקיך תירא', 'את' לרבות תלמידי חכמים. חזור שמעון העמסוני ודרוש כל אתי"ן שבתורה, כי אני ראיתי מה כבודו של תלמיד חכם בשמים, ונאה ויאה לרבות יראת תלמידי חכמים כמו יראת ה', וכמו שאמרו 'מורא רבן כמורא שמים'.

ואפשר שבא 'כמורא שמים' להיות מורה באצבע שיש ללמוד את ענין מורא רבן מהמורא שיש בשמים, ובשמים רואים כי יראת הרב הינה חלק מיראתו יתברך. ומבואר בספרים כי תלמיד חכם העוסק בתורה נעשה חלק מעצמות אורו יתברך כביכול, עד שבמתיתבא דרקיעא ראה רבי עקיבא שניתן לדרוש 'את ה' אלהיך תירא' לרבות תלמידי חכמים, כיון שאינו מוסיף עוד משהו שצריך להתיירא מפניו, אלא יראת הרב היא מיראת השמים מהאור האלהי ששורה עליו.

וַיֵּאמְרוּ בָהּ וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוּ (יד, לא).

אמר הרה"ק רבי מנחם מנדל מויטעפסק ע"ה אמונת ה' מזככת את הנשמה, אך האמונה בצדיקים מזככת את הגוף, וזאת על ידי שמספרים ממעשה הצדיקים, כיצד היו עובדים את ה', ואפילו שהיו בשר ודם התעלו למדרגה כל כך גבוהה שאין למעלה ממנה, מזה יבין שגם בכוחו להתעלות בעבודת ה', על ידי שישבר תאוותיו ותשוקותיו הגשמיות ויכניע לבו לה' יתברך, מה שאין כן באמונת ה' שהיא למעלה מכל מושג ולא ישיגוהו משיגי הגוף, כיון שהגוף לא יכול להבין זאת לכן מצינו כי אמונת ה' מזככת רק את הנשמה. וזה הנאמר בקריעת ים סוף (בפרשתנו יד לא) 'ויאמרו בה' ובמשה עבדו', ועל ידי זה זיכרו את נשמתם ואת גופם, את נשמתם באמונה בה' ואת גופם באמונה 'במשה עבדו'.

נמצא כי על ידי האמונה בצדיקים מגיע למורא רבו, שכאשר מבין מה גדלו מעשיהם נכנסת בו יראת הרב ועל ידי כך מזדכך גופו ואינו מפריע לנשמה להאיר את חייו ביראת הבורא. ויש לומר שזה הנאמר במשנתנו 'מורא רבן כמורא שמים' שבאה המשנה ללמד, שעל ידי שיש לאדם מורא מרבו זה יביא אותו למורא שמים.

מורא הרב הוא גופא מורא שמים

ואמרו חז"ל (פסחים כב:) על הפסוק (דברים י ג) 'את ה' אלהיך תירא': שמעון העמסוני היה דורש כל אתים שבתורה, כיון שהגיע ל'את ה' אלהיך תירא' פירש, עד שבא רבי עקיבא ודרש 'את ה' אלהיך תירא' לרבות תלמידי חכמים. ויש להבין מה הכוונה 'עד שבא רבי עקיבא', מהיכן בא, האם לא היה קודם בבית המדרש.

שמעתי ממורי דודי רבי מכלוף ע"ה שאמר לסבא קדישא מו"ר זקני הישא ברכה ע"ה פירושם של דברים, 'עד שבא רבי עקיבא' הכוונה שבא ממתיתבא דרקיעא. שהנה הגמרא אומרת (חגיגה יד:) ארבעה נכנסו לפרדס, בן עזאי, בן זומא, ואחר, זה אלישע בן אבוה, ורבי עקיבא וכו', רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום. מה ראה שם רבי עקיבא, ראה את המלאך מטטרו"ן, שלא עמד בפני אלישע

יצא לאור ע"י מכון אור לישירים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישירים

אוצר פניני החסידות

מילתא חדתא

ספרי ויהלום

ספרי חסידות
מעקד

לזכות עופר פנחס בן צילה שיחי' · קרן בת רונית שתחי' טל

אדמונד שיחי' בן איזה · רונית בת ינינה יעל · בנימין בן אסתר כל יוצאי חלציהם שיחי' להצלחה רבה ומופלגה בכל מעשה ידיהם, ולאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת לעילוי נשמת צילה בת דורה צביה ומאיר ע"ה ·

להצטרפות חייג עכשיו: 1800-22-55-66 ודגליון בדרך אליך

You can now subscribe and get journal delivered to your door.
Call 718-407-2479 or email otzarninei@gmail.com